# పార్వతీపరిణయనాటకము

ఇది

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముచే

రచియింపఁబడినది.

2000 ప్రతులు.



రాజమహేంద్రవరము

మట్టె సుబ్బారావుచే

శ్రీవిద్యానిలయముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె.

1919.

# ఉపోద్ఘాతము.

చిన్నతనమునుండియుఁ దెనుఁగుబాసలో నాకుఁ గొండొక యభిరుచి యుండుటచే నీవఱకు నారచించిన వచనకావ్యములకుఁ దోడుగ నెద్దియేని యొకమహాకవి ప్రణీత మగునాటకమును గీర్వాణభాషనుండి యాంధ్రీకరింపవలయునని నేను దలపోయుచుండ నాస్నేహితులలో నొకరు బాణకవిప్రణీత మగు పార్వతీపరిణయము రసవంతముగ నున్నదనియు దానిఁ దెనిఁగింపు మనియు నాతోఁ జెప్పిరి. అంతట నే నాపుస్తకముఁ దెప్పించి చదివి మఱియొకవ్రాఁతప్రతి యొకమిత్రునియొద్ద నుండఁగాఁ దెచ్చి రెంటినిఁ బోల్చి చూచి పాఠములయందున్న స్వల్పభేదములను నాబుద్ధికి యుక్తమని తోఁచినట్లు సవరించి గ్రహించి యీచిన్ననాటకము నాంధ్రీకరించితిని. రసవంతముగ నున్న మూలగ్రంథమునందలి సారస్య మేమియుఁ జెడకుండఁ దెనుఁగునకు మార్చవలయునని ప్రయత్నించితిని. నాప్రయత్నమును నే నెంతవఱకు నెరవేర్చితినో చెప్పుటకు నే నసమర్థుఁడను. ఆవిషయమును గుణగ్రహణచణబుద్ధులయిన చదువరులు నిర్ణయింతురని వారికి విడుచుచున్నాఁడను. నా కీ గ్రంథము నాంధ్రీకరించుటలోఁ దోడుపడిన బ్రహ్మశ్రీ యాకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రులవారికిని బ్రహ్మశ్రీ కోమూరి దక్షిణామూర్తిశాస్త్రులవారికి ననేక నమస్కారములు కృతజ్ఞతాపూర్వకముగా నొనర్చి మహాకవియగు బాణునిఁ గూర్చి యించుక ప్రసంగించెదను.

## బాణకవి

ఇతఁడు సంస్కృతకవులలో మిగుల సుప్రసిద్ధుఁడు. ఇతఁడు కాశ్మీరదేశమున జననమొందెను. తండ్రి చిత్రభానుఁడు; తల్లి రాజదేవి. ఇతని తల్లిదండ్రు లిరువురును బాల్యమునందే గతింపఁగా స్వయంకృషివలన నితఁ డసమానసాహిత్యమును నిరాఘాటకవిత్వమును సంపాదించెను. ఇతని పాండిత్య మసమానము. పండితప్రకరముచేత నత్యంతముఁ గొనియాడఁబడు హర్షచరిత్రము, కాదంబరి యను వచనకావ్యముల నీబాణుఁడె రచియించెను. పద్యకావ్యము లెవ్వియు నితఁడు రచియించినట్లు కనఁబడదు. కాని పార్వతీపరిణయనాటకము, చండికాశతకముగూడ నితనిచే రచియింపఁబడినవి. పార్వతీపరిణయమునందును రత్నావళియందునుఁ గల సామ్యవర్ణనలు చూచి కొందఱు రత్నావళీనాటకమునుఁగూడ బాణుఁడే చేసి కర్తృత్వము తనప్రభువగు హర్షవర్ధనునం దారోపించెనని వ్రాసియున్నారు. పార్వతీపరిణయమునుఁ జండికాశతకమునుఁ జేయుటచేత నితఁడు శివభక్తుఁడని తేటపడుచున్నది. ఇతఁడు తక్కిన సంస్కృతకవులవలెఁ బద్యకావ్యముల రచియింపకున్నను నధిక సాహితీపటిమవలనను, రసపుష్టిబాహుళ్యమువలనను శబ్దసౌష్ఠవమువలనను గథాచమత్కృతివలనను గల్పనాప్రాగల్భ్యమువలనను నీకవిశిఖామణి పద్యకావ్యముల రచియించిన మాఘ, భారవి, శ్రీహర్ష, కాళిదాసాదులతో సమానగౌరవమును గాంచియున్నాఁడు. సంస్కృతమునందు గద్యకావ్యములకు.

దారితీసి క్రొత్తపుంత త్రొక్కిన సాహసికుఁడితఁడే. వీని మార్గము నవలంబించి సుబంధుఁడు వాసవదత్తను, దండి దశకుమారచరిత్రమును గద్యములుగ రచియించిరి. ఇతనియందు గీర్వాణకవులకుఁ గలిగినగౌరవ మీతని నాటకమునుబట్టియు శతకమునుబట్టి యుంగాక కాదంబరీ హర్షచరిత్రలవలననే యయియున్నది. "కాదంబరీ రసజ్ఞానం నహారో నరోచతే" * యను లోకోక్తింబట్టి విద్వాంసులు కాదంబరియం దెన్నిగుణవిశేషముల కనుపట్టి నాగ్రంథకర్తను గౌరవించిరో తేటపడును. కాదంబరీశబ్దమునకు మద్యమని కూడ నర్థముండుటచే నారసమునుద్రావినవారు పరవశత్వము నొందుదురని పండితుల శ్లేషించియున్నారు. "బాణోచ్ఛిష్టం జగత్సర్వం" అని యింకొక లోకోక్తియున్నది. ప్రపంచమంతయు ననఁగా భాషాప్రపంచ మంతయు బాణుని యెంగిలియే యని దాని యర్థము. సంస్కృతమునందు బాణుఁడు ప్రయోగింపక విడిచినశబ్దముగాని, వర్ణింపక విడిచిన యంశముగాని లేదని దాని భావము. ఆర్యాసప్తశతి చేసిన గోవర్ధనాచార్యువారు బాణుఁడు "పుంభావసరస్వతి" యని వ్రాసియున్నారు. జయదేవుఁడు తనప్రసన్నరాఘవనాటకమునఁ గవులఁ బ్రశంసించుచు "బాణుఁడు సరస్వతికి పుష్పబాణుఁడని" నుతియించినాఁడు. ఇంక ననేకులు ప్రాచీనకవులు బాణుని బహువిధముల నుతియించియున్నారు.

మనవారు పూర్వకాలమునందు దేశచరిత్రములు వ్రాయకపోవుటచే నిట్టికవిసార్వభౌములు లేనాఁటివారలో, యెందు వసియించిరో, యెట్లు తమజీవితకాలము గడపిరో తెలియుటకు మనకు శక్యముగాకయున్నది. అదృష్టవశమున నీబాణునికాలము నిర్ణయింపఁ గొన్ని యాధారములు దొరకినవి. ఈకవి కాలము నిర్ణయించుటకు వాని ప్రభువైన హర్షవర్ధనునికాలము తెలిసికొనవలయును. ఈహర్షవర్ధనునికాలము తెలియుటకు వాని సమకాలికుఁడైన యొక విదేశీయుని గ్రంథ మాధారము చేసికొనవలయును. హుయనుత్సాంగను చీనాబౌద్ధుఁ డొకఁడు బౌద్ధమతమునకుఁ బుట్టిల్లగు భరతఖండమునుండి తమమతగ్రంథములను గొనిపోవ వచ్చి యాసేతుశీతాచల మగు దేశమంతయుఁ బదునాఱు సంవత్సరములు తిరిగి తాఁజూచిన రాజులఁగూర్చియు, దేశములఁగూర్చియు చరిత్ర వ్రాసినాఁడు. అదియే మనకిందు ముఖ్యమయిన యాధారమయియున్నది. ఆచరిత్రమునుబట్టియు నితరాధారములఁబట్టియుఁ జరిత్రకారులు వ్రాసినట్లు నే నిందు వ్రాయుదును. కన్యాకుబ్జదేశమును బ్రభాకరవర్ధనుఁడు పాలించుచుండెను. అతని మరణానంతరమున వాని పెద్దకొడుకు రాజ్యవర్ధనుఁడు రాజయ్యెను. కర్ణసువర్ణ దేశాధీశ్వరుఁడైన శశాంకభూపాలుఁడు రాజ్యవర్ధనునిపై దండెత్తి వానిఁ జంపఁగా మంత్రులు వాని తమ్ముఁ డగుహర్షవర్ధనునికి శిలాదిత్యుఁ డనుబిరుదుతో రాజ్యమొసఁగి పట్టాభిషేకముఁ జేసిరి. కన్యాకుబ్జము నేలినరాజులలో నితఁడు గడుఁ బ్రసిద్ధుఁడు. ఇతఁడు బౌద్ధమతమునం దత్యంతాదరము కలవాఁడయి సుగుణవంతుఁడయి యనేకవిహారములను,

* కాదంబరీ రసజ్ఞానము ప్రియముగాదని కామహరుఁ డయినహరుఁడు ననఁడు.

వైద్యశాలలను, స్తూపములనుఁ గట్టించి ధన్యుఁడయ్యెను. చీనాదేశీయుఁ డగుహూయను త్సాంగు కామరూపదేశమునందు నాలందమఠమునందుండఁగా, హర్షవర్ధనుఁడు వానినిఁ బిలువనంపి యాదరించి, రాకఁగూర్చియు, వానిదేశమునందలి చిత్రములనుఁ గూర్చియు ననేకప్రశ్నము లడిగి సంతుష్టుఁ డయ్యెను. చీనాదేశీయుఁడు మనదేశముఁ గ్రీస్తుశకము 629 సంవత్సరము మొదలు 645 సంవత్సరమువఱకుఁ దిరిగెను. కాఁబట్టి హర్షవర్ధనుఁ డాకాలపువాఁ డగుటకు సంశయముండదు. ఇదిగాక కొన్ని యితరాధారములఁబట్టి హర్షవర్ధనుఁడు క్రీ॥శ॥ 610 మొదలు 650 సంవత్సరములవఱకు కన్యాకుబ్జము నేలినట్లు చరిత్రకారులు నిర్ణయించిరి. కాఁబట్టి హర్షవర్ధనుని యాస్థానపండితకవి యగు బాణుఁడు క్రీస్తుశకము సప్తమశతాబ్దప్రారంభమున నుండకతప్పదు. బాణుఁడు తన యేలిక యగునారాజుచరిత్రమును హర్షచరిత్రమును వచనప్రబంధరూపముగా రచియించి యున్నాఁడు.

పార్వతీపరిణయనాటకమునకుఁ గథాంశమును బాణుఁడు స్కాందపురాణము నుండి గ్రహియించెను. విక్రమాదిత్యుని సభలోనుండునట్టియు నించుమించుగ నూఱేండ్లు బాణునికన్నఁ బూర్వుఁడగునట్టియు కాళిదాసీకథనే స్కాందమునుండి గ్రహియించి కుమారసంభవమను మహాకావ్యముఁ జేసెను. ఈ యిరువురు నొకమూల గ్రంథమునుండియే కథ గ్రహించుటచేతనో యొకరిపుస్తకమును రెండవవారు చదువుటచేతనో మఱియే హేతువుచేతనో కుమారసంభవ పార్వతీపరిణయములలోఁ గొన్ని సామ్యవర్ణనలు కలవు. ప్రాయశః బాణుఁడు తనకుఁబూర్వుఁడయిన కాళిదాసుకవిత్వమునందలి గౌరవముచేత నాగ్రంథము చక్కఁగాఁ బఠియించుటచే నందలి కొన్నిమాటలు, వర్ణనలు నిందుఁ బడియుండవచ్చునని పండితులుకొందఱభిప్రాయపడియుండిరి. కొన్ని యట్లున్నను, స్వభావవర్ణనము, పదలాలిత్యము, రసపుష్టి, మృదుశైలి మొదలగువిషయములలో బాణుఁడును కాళిదాసునకుఁ దీసిపోవువాఁడు కాఁడని పెక్కుపండితులు వ్రాసియున్నారు. ఈనాటకమునందు నారదుఁడు మహావాయుపథమునుండి క్రిందికి దిగునప్పుడును, మూఁడవయంకమునందు వసంతము వర్ణించిన యప్పుడును, నాలుగవయంకమున శంకరుని బ్రహ్మచారివేషమును వర్ణించినప్పుడు చేయఁబడిన కల్పనలు చదువువారి కామాట నిజమని తోఁచకమానదు. సంస్కృతమునం దింత రసవంతమైన యీనాటకముఁ దెనిఁగించుటలో నాయొనర్చినదోషములను గణింపక పండితులు గుణములేవైనను గ్రహించి యీగ్రంథము నాదరింపఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు విన్నవించు;

విధేయుఁడు;

గ్రంథకర్త.

## ఈనాటకమునందువచ్చు పాత్రములు.

### పురుషులు.

శంకరుఁడు — కథానాయకుఁడు.
హిమవంతుఁడు — పార్వతితండ్రి.
నారదుఁడు — దేవఋషి.
మహేంద్రుఁడు — దేవతలరాజు.
దేవనంది — ఇంద్రసేవకుఁడు.
బృహస్పతి — దేవగురువు.
దేవలుఁడు — దేవదూత.
కాముఁడు — మన్మథుఁడు.
వసంతుఁడు — మన్మథమిత్రుఁడు.
నంది — శంకరుని సేవకుఁడు.
శిలాధరుఁడు — హిమవంతుని సేవకుఁడు.
విష్ణు —
బ్రహ్మ —
సూత్రధారుఁడు —

### స్త్రీలు.

పార్వతి — హిమవంతునికూఁతురు (కథానాయిక).
మేన — పార్వతితల్లి.
వాసంతిక — వనదేవత.
రంభ — దేవవేశ్య.
రతి — కాముని భార్య.
జయ — } పార్వతి చెలికత్తెలు
విజయ — }
కౌశికి — హిమవంతుని యింటనున్న యొకయోగిని.
నటి —

ఇంకను నిందు విద్యాధరులు, కులపర్వతములు, భూతము, వృద్ధాంగనలు సందర్భానుసారముగా వత్తురు.

17-2-19

శ్రీ

# పార్వతీపరిణయనాటకము

నాంది.

“ మొదల న్క్రేవమను నెత్తమై హరుమొగంబుం జూడ నాసక్తమై
పొదువ న్సిగ్గు కలంగి ధూమపు నెపమ్ముం బూని మోడ్పొంది భ
ర్తృదృగైక్యంబయి త్రిప్పుట న్సరభసోద్వృత్తి న్గను న్వ్యాకులా
స్పదమై పొల్చెను పార్వతీపరిణయాంచద్దృష్టి మమ్మేలుతన్. ౧

మఱియు :—

తే. గీ. అన్యు లగువారలకు నసమాన్య మగుచుఁ
బ్రబలు దర్పంపురావను పచ్చవిల్తు
నఘటితఘటనాతిసమర్థమైనప్రభుత
స్థిరమనస్కులొందెడు మేలుఁదెచ్చుఁగాత. ౨

సూత్రధారుఁడు—(నాంద్యంతమందు సప్రణామముగ నంజలిఁ బట్టి)

క. అమితబ్రహ్మాండకుటుం
బమునకు ల గ్గొదవఁజేయు పరిపూర్ణానం
దమయులు పురాణదంపతు
లుమామహేశ్వరులు భ్రాంతి యొసఁగుత మాకున్.

(అని పుష్పాంజలిఁ జల్లి తెరవంకఁ జూచి) ఓసీ ! యిటు రా.

నటి—(ప్రవేశించి) అయ్యా ! ఇగో నేను వచ్చినాను.

సూత్ర—ఓసీ ! యీసభ యిప్పుడు పార్వతీపరిణయ మను నొకానొక యభినవరూపకమును జూడఁగోరుచున్నది సుమా !

నటి—అయ్యా ! యది యేకవి రచియించిన కృతియై యుండవచ్చును ?

సూత్ర—తే. గీ. అంబుసహాగర్భముఖరంగమందు లాస్య
మనిశ మొనరించు వాణి యేపునని నాల్క—

నాట్యమును జల్పు నటుఁడు బాణకవిరాజు
కలఁడు వత్సాన్వయాంభోధికౌస్తుభంబు. ౪

ఆయనచేత సంస్కృతమున రచియింపఁబడి చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహకవిచేఁ దెనిగింపఁబడి విచిత్రసంవిధానమగు నీకథచేత సభ్యుల నానందింపఁ జేయుఁదము.

నటి — అయ్యా! యితరనాటకము లనేకము లుండఁగా దేవరకు దానియందే యభిలాష మేల కలుగవలెను?

సూత్రి — క. సందర్భశుద్ధియుం గథ
పొందిక రసపుష్టియిందుఁ బూర్ణతఁగనియా
నందము నిచ్చటిసభ్యుల
కందఱను గొలుపఁజాలు నంబుజనేత్రా. ౫

అందలి గుణగ్రాహిత్వముచేతనే దానియం దభిలాషఁ గలవాఁడనైతిని.

నటి — అట్లయిన యుక్తమే.

సూత్రి — (నటినిఁ జూచి) ఓసీ! పార్వతీపరిణయ ప్రసంగమునందుఁగూడ నీవు మనసులో విచారించుచున్న దానివలెఁ గనఁబడుచున్నా వేమి?

నటి — అయ్యా, యీ పరిణయప్రసంగముచేత మనపిల్ల బాలచండిక కనురూప వరలాభమహోత్సవ మెట్లు కలుగునని నిరంతరము నాహృదయము చింతాకుల మగుచున్నది.

సూత్ర — విచారింపకుము.

తే. గీ. కన్యలనభీష్టవరులతోఁ గలుపవిధియె
జతనమొనరించుచుండుఁ దత్సమయ మెఱిఁగి
మంచుమలకూఁతు పెండ్లిచేయించుకొఱకుఁ
బూని పనిచేయు నారదమౌనివోలె. ౬

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రస్తావన.

12-2-1927

# పార్వతీపరిణయ నాటకము

## ప్రథమాంకము.

---

(అంతట నాకాశమార్గమున నారదుండు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

నార — ఆహా! ఈ యమరకార్యఘటనమునందలి కుతూహలము జన్మ మెత్తినది మొదలు మమ్ము నిశ్చయముగా విడువకున్న యది —

ఏమనిన — చ. పొడమినదయ్యె దక్షునకు మున్నిజభర్తృవిరోధి నాతని
న్విడిచి గిరీంద్రుపుత్రిగఁ బ్రభవించిన దాసతి గౌరినాఁగ ని
ప్పడతికి మంచుకొండను దపం బొనరించు మహేశుఁ గూర్ప ని
క్కడ నిపుడేఁ బ్రవర్తిలెదఁ గాఁగల నిర్జరకార్య మెంచుచున్. ౭

(కొంచెము దిగి చూచి) నే నిపుడు పరివహమను పేరుఁగల వాయుపథమునందున్నాఁడను. అది యుక్తమే.

మ. తనియం జేరలఁ జుట్టి వికచమందారప్రసూనౌఘసం
జనితంబై పవనోపనీత మగు నీ సౌరభ్యముం గ్రోల జు
మ్మని తేఁటుల్పను వీణతీవలను నత్యార్ద్రింబుఁ గావించు ది
వ్యనదీవారికణరాజి నామనసు పూర్ణానందముం బొందెడున్. ౮

(తొందరతో దిగుటనభినయించి క్రిందు చూచి) ఔరా! నే నిప్పుడు భూలోకమునకు దగ్గఱగా వచ్చితిని. ఎట్లనిన:...

చ. పొడముచు సన్నశృంగములఁ బోలిచి చూడ నగంబులఁ చుఁ దోఁ
చెడు నవి, తోఁచుఁ దేట జిగిచే నివి పాలెడు నేఱులంచుఁ, దోఁ
చెడు నివి కార్ముకశ్రీసిరిఁ జేకొని చెట్లని మండలాప్తి ని
వ్వెడువున ధాత్రి చూడఁ దగు వైఖరి దాల్చెఁ గ్రమక్రమంబునన్. ౯

(ఆశ్చర్యముతో మరలఁ జూచి)

తే.గీ. క్రమతఁ బొడసూపినట్టి శైలములతోడ
నదులతోడను దట్టంపుఁ బొదలతోడ

వసుమతీచక్ర మెల్ల నాకసము మీఁది
కెగురునటుతోఁ జేఁగ్రిందికే దిగుచునుండె. ౧౦

ఒక్కముహూర్తమున హిమవత్పర్వతసమీపభూమికి దిగినవాఁడను.
(కొంచె మెడను దిగిచూచి) ఈశైలరాజేగదా !

ఉ. ఉన్నతతావిహీన భువనోపమశృంగములన్ నభోంతరం
బెన్నక యొత్తిగించుకొని యేగెడునో యన భాసమానుఁడై
యన్నెలవెల్గు లట్లు తెలుపై సువిశాలత మించు సానుల
న్మిన్నున నన్నిదిక్కులను గ్రమ్ముచు నుండెడు తేప రాజిలున్. ౧౧

అసాధారణమై భువనధురంధర మనుమహిమచేత మందరగంధమాదన ప్రభృతులగు మహీధరములకన్న నిది యతిశయముగ నున్నదికదా, ఎందుచేతననఁగా :...

తే. గీ. భువనగురుఁడైనపద్మసంభవుఁడు సుగుణ
సంపదకు మెచ్చియిచ్చు రాజ్యపదమూని
ప్రాభవము మీఱ సర్వపర్వతకులంబు
నేలు నమరస్వరూపుఁ డీశైలరాజు ౧౨

అందుచేతఁ గిన్నరాంగనలపాటలం జొక్కి కదలఁజాలని కృష్ణసారములతోడను తెల్లని తోఁక లల్లాటచేఁ గపటచంద్రోదయవిలాసమును గల్పించు చమరీమృగ సమూహములతోడను గమ్మకస్తురిశావులచే నాకాశగమనమువలననైన యాయాసము నపనయించుచు జాతిపూవు వాసనలం గను రమణీయ మగు నీచరియదారిని ప్రస్తుత కార్యసాధనము కొఱకు నే నిపు డీ యోషధిప్రస్థ నగరమును బ్రవేశించెదను. (అని యట్లు చేసి ముందుకుఁ జూచి) ఇదియే యా యోషధిప్రస్థనగరము.

చ. పొడవగు హేమశృంగములపొంత నసించు మొగుళ్ళఁ గల్గి యె
య్యెడ సురభూజవాటులను నింపగు ప్రాంతతలంబుఁ గల్గి మిం
చెడు సురరాజచాపము సృజించు మణీగృహకాంతిఁ గల్గి క్రా
ల్పెడుఁ గద నింపు వేడుకను విస్మయమందిర మీపురంబెదన్. ౧౩

(పురప్రవేశ మభినయించి ముందుకుఁ జూచి) ఆకసము నొరయు గోపురశిఖరములచేత నక్షత్రపథము నంటుచున్న యిదియే హిమవంతుని మేడ. (ప్రవేశము నభినయించి యాకాశము నవుఁ జూచి) ఓయీ కంచుకీ! కులాచలచక్రవర్తి యెక్కడ నున్నవాఁడు? ఏమనుచున్నావు? దేవియైన మేనకతోఁగూడ నేదియో యాలోచింపుచు లోపలి మంటపమున నున్నారనియా. అట్లయినఁ గార్యము విన్నవించుటకిది తగిన సమయమే

(అని నడచుచున్నాఁడు.)

(అంతట హిమవంతుఁడు, మేనక, కొలఁది పరిజనమును బ్రవేశించుచున్నారు.)

హిమ—దేవీ! కన్యాపితృత్వము గృహస్థుల కధికతరదుఃఖమును దెచ్చునుగదా మన కులభూషణ మగునీగౌరి పెండ్లియీడునకు వచ్చినది. అది యుక్తమే.

తే.గీ. సుదతి చనుమొగ్గలకుఁగట్టుఁ జూచు నిప్పు
డెడము నొకయింత విడువక వెడఁదకొమ్మ
గలదు లేదనఁ దగులేత కౌను నసుమ
నమరి యున్నది సన్నని యాగుబారు. ౧౪

మేన—ఆర్యపుత్రా! తమరు సెలవిచ్చినటు గౌరి వివాహమంగళయోగ్యురా లయినది.

హిమ—దేవీ! యింకొకమాట వినుము.

ఆ.వె. కోమలాంగి వలుదగుబ్బ లెట్టెటు వృద్ధిఁ
జెందు నట్టులటులె చిక్కుచున్న
దకట నాశరీర మనిశంబు నీమెకు
మగనిఁ గూర్ప మనసు మఱుఁగుచుంట. ౧౫

మేన—అహోరాత్రములం దీకార్యమునే చింతించుచు దానియందే మనసు నిలుపుచున్న నాశరీరముమాత్ర మట్లు తోఁచుచుండ లేదా!

హిమ—(ముందుకుఁ జూచి) దేవీ! వీణావిహారి యగునారదముని యిటె వచ్చుచున్నాఁడు. అతని కర్ఘ్యమును దీసికొనిరమ్ము.

మేన—ఆర్యపుత్ర యానతిచ్చినట్లు చేసెదను.

హిమ—(లేచి దోసిలియొగ్గి) మహాత్మా! నమస్కరించుచున్నాఁడను.

నార—అభ్యుదయపరంపరావాప్తిరస్తు.

హిమ—(పీఠమును వైచి యర్ఘ్యము సమర్పించుచున్నాఁడు.)

నార—(గ్రహించుచున్నాఁడు.)

హిమ—(సంతోషముతో చేతులుమోడ్చి)—

ఆ.వె. కోరికలు వశపఱచికొని, సోఁగునటు సేసి | పరమతత్త్వమందు భావమునుచు
తమ్ముఁ బోలువార దర్శనం బెటు లల్ప | పుణ్యులకు లభించు మునివరేణ్య. ౧౬

నార—సర్వాశ్రమోపకారులగు మీవంటి గృహస్థులను నిస్పృహులైనను మా వంటివారు చూడవలసినదే.

హిమ—తమరు సెలవిచ్చినది యనుగ్రాహ్యవిషయము.

నార—అనుగ్రాహకు ననుగ్రాహ్యతయందు సందేహమేమున్నది? మఱియును బుద్ధ్యభూమివగు నీవు మాకు దర్శనీయుఁడవే. ఎందుచేత ననఁగా—

ఆ. వె. సర్వలోకమాన్య జాహ్నవి మునుశంభు
శిరము డిగ్గి నీదు శిఖర మునలఁ
జేరె నదెకుమాటచేతనే గద నేఁడు
భువనపావనియయి పొగడ నెగడు ! ౧౮

హిమ — తమయాజ్ఞానువర్తియగు సేవకుని మీరీలాగున నతిస్తోత్రము సేయనేల ?

నార — ఆ. వె. నిరుపమానరూపనిలయ లిర్వురుసుతల్
కలరు నీకు గంగగౌరియునన

హిమ — ఇది నిజమే.

నార — అందుఁ బ్రథమమున్న యనురూపరమణుఁగాఁ
బడసె సుగుణరాశి వారిరాశి.

హిమ — ఇది కలదు.

నార — నీ రెండవకుమారికి నెవర నుద్దేశించినావు ?

హిమ — మహాత్మా ! ఈసంగతినే విచారింపుచు నామనసు మిక్కిలి యనుతాపము నొందుచున్నది.

నార — ఆ. వె. నాగలోకమందు నాకలోకమునందు
మర్త్యలోకమందు మావధూటి
కర్హునకుఁడు దొరకఁడాజగత్త్రియభర్త
భర్తకాఁడుఁచె భవద్దుహితకు.

హిమ — అదియును మీరే సెలవీయ సమర్థులు.

నార — (తనలో) ఇతనికిఁ జంద్రమౌళిమాటఁ జెప్పక సామాన్యవచనములచేత శ్ళేఁబుచ్చెదను. (ప్రకాశముగా) ఈయర్థమును దివ్యదృష్టితో మేము చూచినారము. ట్లనిన: — నీకూతురు విశ్వాధిపుఁడైన యొకవరునిఁ బడయఁగలదు. ఇట్టివాని నని విశేంచి కనుఁగొనము.

హిమ — విశ్వాధిపుఁ డనుమాటమాత్రముచేతనే ధన్యుఁడనైతిని.

నార — ఆ. వె. నీతనూజ తొంటినీదునోముల పంటి
యవని నవతరించునాదిశక్తి
నిరుపమానరూపనిధియైన యీబాల
నితరకన్య లట్టు లెంచవలదు. ౧౯

ందుచేత నీకొమార్తె యెవనికో యొకనికి నీయఁదగినదికాదు.

హిమ — నేను తమయానతి దాఁటను.

నార — మీయభ్యుదయమునిమిత్త మింకొకహితముం గూడ నించుక నే నుపదేశించుచున్నాఁడను. ఏదనిన —

ఉ. ఎవ్వఁడు తాల్చు నీభువనమెల్లను రూపము లెన్మిదింటిచే
నెవ్వనిలోచనత్రితయ మేర్పడె వెల్గులు మూటిచేతనే
యెవ్వఁడు దేవతల్గలుగ నెంచఁడొ యీశ్వరశబ్దవాచ్యుఁడౌ
నవ్విభుమౌళి నీచాయలందుఁ దపంబొనరించు నిత్తఱిన్. ౧౯

హిమ — అదియజమే.

నార — అందుచేత స్వయముగ నీయొద్దకువచ్చిన యాయిందుశేఖరు నేదో యొక పూజచేత సేవింపుము.

హిమ — మహాత్మా! ఆపూజ యేమో తమరే సెలవిండు.

నార — అనురూపసఖీజనపరివృత యగునీకూఁతు గౌరినిం బిలిచి "సమిధలు, దర్భలు, దూర్వాంకురములుం, బూవులు సమర్పించుచుం జంద్రశేఖరుని సేవింపు" మని నీవు పనుపుము.

హిమ — ఆలాగుననే చేయుదును.

నార — (తనలో) విత్తనము నాటఁబడినది. చేయఁదగినపనియు, సామాన్యవృత్తి చేత నెఱిఁగించితిని. అందువలన వచ్చినట్లె యరిగెదను. (ప్రకాశముగా) హిమవంతుఁడా! మేము చెప్పినట్లు తప్పక చేయుము. (అని యాకాశమార్గమున నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

హిమ — (చూచి)

తే. గీ. పట్టపగటియందును దనప్రభలచేతఁ
బండువెన్నెల దిక్కులఁ బర్వఁజేసి
యరుగుచున్నాఁడు దివమున కనఘమూర్తి
మౌనివిభుఁడు రెండవచందమామవోలె. ౨౦

దేవీ! మునివచనమును విన్నావుగదా?

మేన — విశ్వాధికపురుషుఁడు నాథుఁడగు నను మాట విన్నాఁడను.

హిమ — (తనలో) విశ్వాధిపుఁ డనుమాట జాలవిడుచుటఁబట్టియుం జేయఁదగిన పని నుపదేశించుటఁబట్టియు మాయమ్మాయికిం జంద్రశేఖరుఁడే వరుఁడనుట సూచింపఁబడుచున్నది. (ప్రకాశముగా) నారదోపదిష్టమైన యిందుశేఖరపరిచర్యను చేయుటకు, కనుకయమ్మాయిని నియోగింపఁ బ్రయత్నించెదను.

(అని యందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

# ద్వితీయాంకము.

[అంతట వాసంతికయను వనదేవత ప్రవేశించుచున్నది.]

వాసం—"వాసంతికా! తపోనియమమునందున్న చంద్రశేఖరునకు నందనవనము నుండి పూజాపుష్పములఁ దీసికొనిరమ్ము" అని నందీశ్వరునిచేత నే నాజ్ఞాపింపఁబడితిని అందుచేత నందీశ్వరుఁ డాజ్ఞాపించినట్లు లాకాశమార్గమునఁ జని నిజసౌరభముల దిగంతముల వెదజల్లు కల్పద్రుమకుసుమములు కోయుటకు నందనవనమున కరిగెదను.

(అని యాలాపనఁ జేయుచున్నది.)

(అంతట రంభ ప్రవేశించుచున్నది.)

రంభ—తారకాసురబందీగ్రహణసాధ్వసశంకితలగు నచ్చరలు మహామేరుగుహలలోఁ డాఁగియున్నారు. నేనో కుబేరనందనుఁడగు నలకూబరుని విడిచి క్షణమైనఁ బ్రాణములు నిలుపఁజాలను గనుక వానియొద్దకుఁ జనియెదను. (అని దిగుచున్నది)

వాసం—(రంభను జూచి) ఓహో! ప్రియసఖి రంభ వచ్చుచున్నది! ఆమెదగ్గఱకుఁ బోయెదను. (అని యట్లు చేయుచున్నది.)

రంభ—అహో! హిమవత్కటకవాసినియగు వాసంతిక యిదిగో! ప్రియసఖికి మంగళము.

వాసం—ప్రియసఖీ! యిక్కడి కేలవచ్చితివి?

రంభ—తారకాసురుఁడు చెఱపట్టునను భయమున శంకించుచు నచ్చరలు మేరు పర్వతగుహలలోఁ డాఁగియున్నారు.

వాసం—నిజమే, వాఁడంతటి దుష్టశీలుఁడే.

రంభ—కుబేరనందనునిఁ జూడక నిముసమును జీవమును నేను నిలుపఁజాలనని నీవె చక్కఁగా నెఱుఁగుదువు.

వాసం—అది మును పే యెఱుఁగుదును. మీ యిరువుర యన్యోన్యానురాగమును బ్రసిద్ధమే కదా.

రంభ—తీయకిల్తుని వింటినుండి యొడతెగక బయలువెడలు నమ్ములు పీడించు హృదయముఁ గలిగి, నెచ్చెలులతోఁ జెప్పకఁ నలకూబరునిఁ జేరఁ బోవుచు మార్గవశమున నిటు వచ్చితిని.

వాసం—అట్టి యనురాగమున కిట్టివ్యాపారము తగును.

రంభ—నీ వెక్కడి కరుగుచున్నావు?

వాసం — నిత్యానందనిజస్వరూపుఁడును, లోచనమాత్రబాణుఁడును నగు భగవంతుడగు నీలలోహితునకుఁ బూజాపుష్పములను నందనవనమునుండి తెమ్మని నందీశ్వరుఁడు నాకానతిచ్చెను.

రంభ — ప్రియసఖీ! అక్కడి క్రొత్తవృత్తాంత మేదైన నున్నదా?

వాసం — మఱి యేదియును లేదు. కాని తండ్రిపనుపున నెచ్చెలులతోఁ గూడఁ బార్వతి దినదినము వచ్చి మహాదేవు నారాధించుచున్నది.

రంభ — ఆరాధనకు ఫలమేమి?

వాసం — పరమేశ్వరప్రసాదమే.

రంభ — బాగున్నది. అయిన నీవు ప్రస్తుతకార్యమును జేయఁబొమ్ము. నేనును సంకల్పించుకొన్న కార్యమును జేయఁ బోయెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది విష్కంభకము.

---

[అంతట విజనసభామంటపమునఁ గూర్చుండి మహేంద్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మహేం — (మంటపద్వారముఁజూచి) ఓరీ! యెవఁడురా యక్కడ?

దేవనంది — (ప్రవేశించి) దేవా! యిదిగో వచ్చినాఁడను.

మహేం — నేఁడు మహాకార్యము నాలోచింపవలసియున్నది గనుక బృహస్పతులవారినిఁ దక్కఁ దదితరులను లోపలఁ బ్రవేశపెట్టకుము.

దేవ — చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

(అంతట బృహస్పతి ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

బృహ — (ముందుసఁజూచి) ఏమిది! ఈమహేంద్రుఁడు వివిక్తాస్థానమంటపమునం దున్నాఁడు! ఓహో!

శా. కాంచుం గన్నులఁ గొన్నిటం బళితరత్నశ్రేణియావ్రజముం
గాంచుం గొన్నిట లేఁతనవ్వోలయుస్వర్గస్త్రీముఖాంభోజము
ల్గాంచుం గొన్నిట నమ్రసేవకనమస్కారంబు లిట్లుండి క
న్పించు న్నాకు సహస్రనేత్రుఁ డెదుట న్జింతింపనట్టు ల్మదిన్. ౧

కాఁబట్టి యీతని సమీపించెదను. (అని యాలాగునఁ జేయుచున్నాఁడు.)

మహేం — (బృహస్పతినిఁజూచి) ఇందు దయచేయుఁడు.

బృహ — మంచిది. (అని భద్రాసనాంతికమునఁ గూర్చున్నాఁడు.)

దేవ — (ప్రవేశించి) దేవా! దేవదూతయగు దేవలుఁడు తనదొక మనవి యున్నదని విన్నపముఁ జేసికొనుచున్నాఁడు.

మహేం — అటులయిన వాని నొక్కని రానిమ్ము.

(అంతట దేవమాత ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దేవ — ఈప్రభువు బృహస్పతితో నేదియో యాలోచించుచున్నాఁడు. అయిన నాతనిదగ్గఱకుఁ బోయెదను. (అని సమీపించి) దేవరకు జయమగుఁగాక.

మహేం — దేవలా! విచారించుచున్నవానివలెఁ గనఁబడుచున్నావేమి?

దేవ — తారకాసురుని యాక్రమణము గాక మాకు వేఱు విచారకారణ మేమున్నది.

మహేం — ఇప్పుడు క్రొత్తయపరాధ మేమున్నది?

దేవ — హద్దుమీఱిన యసురపీడను దేవవారితో నెట్లు మనవి చేయుదును?

మహేం — దేవలా! భయపడక వాంఛితకార్యమును జెప్పుము.

దేవ — చెప్పుచున్నాడను. వినుండు.

చ. అమరనదిం జనించు కనకాంబుజముల్ వికలించి మా కభీ
ష్టములకు నందనక్షితిజసంతతుల న్మొదలంటఁ దుంచిఁ కా
మ్యములనొసంగు నేర్పుఁగల మా సురధేనువు దొంగిలించి హా!

(అని సగముచెప్పి యూరకున్నాఁడు.)

మహేం — అవశిష్టముఁగూడఁ జెప్పుము.

దేవ — అమరసతీకచగ్రహణ మావయిఁ జేయఁ దలంచు రాక్షసుల్. 2

మహేం — కులిశసహాయ మగు మద్బాహువు జాగరూకతతో నుండ నీకింత సందేహ మెందులకు? మఱియు —

ఆ. వె. నముచి బలుని వృత్రు నామావశిష్టులఁ
గా నొనర్చి గిరులగఱుల నఱికి
జగములెల్లఁ బ్రోవఁజాలు నా కిప్పుడు
వచ్చెఁ దారకునకు బ్రహ్మవరము. 3

అయినను గొన్నిదినములలో దానికిఁ బ్రతిక్రియ కాఁగలదు. సముచితకార్యములఁ జేయుటకు నీవు పొమ్ము.

దేవ — చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

మహేం — ఆచార్యా! ఇటుపిమ్మటఁ గర్తవ్య మేమి?

బృహ — ఇంతకుఁ బూర్వదినమందే తారకాసురుని యాక్రమణమును సహింపక దేవతాసభతోఁ గూడ మేము భగవంతుఁడగు పద్మసంభవునియొద్దకరిగి యడుగఁ దారకాసురుఁడు కుమారస్వామిచేత, గాక తదితరులచేతఁ జావఁడు. అతనిజన్మము న కుపాయ మిది—

తే. గీ. మంచుమలసానువునఁ జంద్రమౌళి నేఁడు
చేయుచున్నాఁడు తపము నిశ్చింతతోడ
నేయుపాయంబు చేనైన నీమృడునకుఁ
గలుగఁగాఁత మక్కువ యద్రికన్యమీఁద. ౮.

అనంతరము తదుభయులకు జనియించు కుమారుఁడగు సేనానిచేత మీ మనోరథసిద్ధి కాఁగలదు" అని యవ్విరించి యానతిచ్చెను.

మహేం — గిరీశుఁడు గిరిజ నేలాగునఁ బరిగ్రహించును. పిమ్మట వారికుదయించు కుమారుఁ డెన్నఁడు మన మనోరథమును సిద్ధింపఁజేయును.

బృహ — మహాత్ముల పలుకులు నిరర్థకములు కావు.

మహేం — (జప్తికిఁ దెచ్చికొని సంతోషముతో) విరించి యాజ్ఞాపించిన మన కార్యము నంగీకరించినదియుఁబోలె తండ్రిపనుపున సెచ్చెలులం గలసి పార్వతి ప్రతిదినమును వచ్చి భగవంతు నిందుశేఖరుని సేవించుచున్నదని రంభముఖమునుండి వింటిని.

బృహ — అట్లయిన మనకోరిక సిద్ధించినదే.

మహేం — ఇంతమాత్రముచేత నేనా?

సీ. అతిమంజులమ్ములై యానందకరము లౌనప్సరోంగనల వాక్యములచేత
వీనులకొనలందు విశ్రమించుచు నున్న చారు కటాక్షవీక్షణాలచేతఁ
జెలువారు వలరాజు చెఱకువిల్లుగుణంబు లట్లు మెఱయుచుంట వంగినబొమలచేత
జాఱినపయ్యెద సవరించుచో బాహుకమనీయకంకణక్వణముచేత
మాటిమాటికి నప్సరోమండలంబు
సలుపు తాదృశవిభ్రమసమితిచేతఁ
గలఁకనొకయింత మనమునఁ గాంచనట్టి
మానిరత్నంబు సుమి చంద్రమౌళియనఁగ. ౯

అచింతనీయుఁడు, నధికానందసుందరుఁడు, ననాదినిధనుండు, ననంజన్ముఁడు, నగుణాకృతియరిమునగు తన్నుదాఁ నిజాంతఃక్షేత్రమున సాక్షాత్కరించుకొని సముపసంహృతాఖిల ద్వైతకల్పావికల్పుఁడును, స్వతంత్రకర్తయు, చరాచరగురుఁడు నగు నా చంద్రమౌళి వశీకరణమునందు గౌరీపరిచరణ మేపాటిది?

బృహ — మహాత్మా! తక్కిన యువతులవలెనే యీమెను దలఁపకుము. ఎందుచేతననఁగా: —

తే. గీ. హావభావములు దలకొత్తు నెమ్మనియొఅప్పుఁ గల్గి
మనసు హరియించు నొకవింతమహిమఁ గల్గి

యలరుచున్నది చుమ్మి యీయద్రి కన్య
యలరువిల్తుని సమ్మోహనాస్త్ర మనఁగ. ౬

మహే—(సంతోషముతో) అలరువిలుతుఁ డను నుపోద్ఘాతముచేత నాతఁడే యీయుమామహేశ్వరులనుగూర్ప సమర్థుఁడని నాకు జ్ఞప్తికి వచ్చినది.

బృహ—(సంతోషముతో)

తే. గీ. జగములను మూఁటి శాసింపఁ జాలునట్టి
మీమనీష యూర్జితమౌచు మెఱయుచుండఁ
గరము శాంతికపౌష్టికకర్మములనె
యేమరక నిల్చు మాబుద్ధి యెల్లయెడల. ౭

ఎందుచేత నన, నాబుద్ధియు నీయాలోచ వైపరుగడయ్యెఁ. కావున సత్వరము కాముని బిలువనంపుము.

మహేం—(మంటపద్వారమునుఁ జూచి) ఓరీ! యెవఁడురా యక్కడ ?

దేవనంది—(ప్రవేశించి) దేవా, యిదిగో వచ్చినాఁడను.

మహేం—దేవనందీ! శీఘ్రముగాఁ గాముని బిలువుము.

దేవ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[అంతట రతివసంతులతోఁ గాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కామ—మిత్రుఁడా, వసంతుఁడా! ఏమి యిది యకాలమునందు స్వామియగు మహేంద్రుఁడు పిలువ నంపినాఁడు ?

వసం—నే నిట్లని తలంచుచున్నాఁడను.

చ. మఱవఁగ రాని నేరమున మానిని యెవ్వతెయో మనమ్మునం
జెఱచిఱలాడి తన్ను నిరసించుట రోసముఁ జెంది తానె క్రి
మ్మఱఁ బతిమాల నోడి యభిమానవశమ్మున నేఁ డితండు నీ
కఱకగుమోహనాస్త్రమునఁ గాంతమదిం గరఁగింపఁ జూచెడున్. ౮

కామ—అందఱమును దగ్గఱకుఁ బోవుదము. (అని సమీపించుచున్నాఁడు.)

మహే—(చూచి సంతోషముతో)—

ఉ. హుమ్మని ముజ్జగంబులను నోరువఁగాఁ దగి మ్రోయుచంచరీ
కమ్ములబారు నారి యయి క్రాలెడువిల్బుజమందు మోపి మో
హమ్మన ముద్దులొల్కెడు ప్రియాస్యముఁ జూచుచు మెల్లమెల్ల మి
త్రమ్మగు నవ్వసంతుఁడును దా నిటు వచ్చెడుఁ బచ్చవిల్తుఁడున్. ౯

(కాముఁడు రతివసంతులతో సమీపించి చాపగర్భ మగునంజలితో
విలాసముగాఁ బ్రణమిల్లుచున్నాఁడు.)

మహేం — (పీఠాంతికమును జేతితోఁ జూపుచు) మిత్త్రుఁడా! కాముఁడా! ఇక్కడఁ గూరుచుండుము.

(కాముఁడు రతి వసంతులతోఁ గూరుచున్నాఁడు.)

బృహ — ఓయీ, పూజనీయుఁడవగు నిన్ను మహేంద్రుఁడు మన్నించుట మిగులఁ బొసఁగియున్నది.

కామ — (దోసిలియొగ్గి)

చ. దొరవయి ముజ్జగంబులకు దోర్బలధుర్యుఁడ వైననీకు ని
ర్జరకులనాథ నాకలనఁ జక్కఁబడంగలకార్య మేది సు
స్థిరమగు నైజతేజమున దిగ్వలయంబులు వెల్గఁజేయు భా
స్కరుఁ డొక చిన్నదివ్వెఁ దనకాంతులు చాలక కోరఁబోవునే. ౧౦

బృహ — అలాగనవద్దు.

తే. గీ. మాన్యచరిత యలోకసామాన్యచాప
పాండితి ధరించినట్టి నీబాహు వొకఁడె
వెతలనన్నిఁటిఁదీర్చి యీవిబుధవితతి
కార్య మఖిలమ్ము సాధింపఁగలదు సుమ్ము. ౧౧

మహేం — మిత్త్రుఁడా! కాముఁడా!

తే. గీ. అచ్యుతునిచక్రమున కసాధ్యమగు నెద్ది
పదను మెఱయు నాపవికి దుర్వార మెద్ది
యాపనియె తీరు నీపువ్వుటమ్ము చేత
నోహో నీవెంత భుజబలాఢ్యుఁడవొకాని. ౧౨

కామ — (గర్వముతో) ఎవ్వఁడు నీకు సాపత్న్యము నాచరించుచున్నవాఁడో. యాతఁడు.

క. ముని యైన దనుజుఁడైనను
మనుజుఁడయిన ముగ్ధ చంద్రమౌళియె యైనన్
విను మమరాంగనలకటా
క్షపరీక్షణశృంఖలములఁ గట్టంబడెడున్. ౧౩

మహేం — (బృహస్పతిమొగముఁ జూచుచున్నాఁడు.)

బృహ — ఓయీ, కాముఁడా! ముగ్ధచంద్రమౌళియని పరమార్థముగ నీచేత నెవ్వఁడు పరిగణింపఁబడియె నాశంకరుఁ డిప్పుడు మంచుకొండచరియందుమీఁద నిరతిశయశీతలాంతఃకరణుఁడై తపముఁ జేయుచున్నాఁడు.

కాము — తరువాత. తరువాత.

బృహ — సౌభాగ్యముచేతను సాలభంజికయుఁ బోలె, విగ్రహమును దాల్చిన సౌందర్యదేవతయో యన సఖీజనపరివృతయై తండ్రియానతిఁ బార్వతి యిపుడా శివుని సేవించుచున్నది.

కాము — తరువాత. తరువాత.

బృహ — వారికలయికయందు దేవతలకు మహాకార్యసిద్ధి కలదు. అదియును నీ సహాయమునే కోరుచున్నది.

కాము — (తనలో) తనశక్తి నెఱుఁగమి నరుల కాత్మనాశముఁ దెచ్చునుగదా. ఎందుచేతనన, నాత్మశ్లాఘాపరాయణతఁ బరమేశ్వరుని సామాన్యునిగాఁ బరిగణించితిని.

వస — (తనలో) అనుకొన్న దొకటి జరగిన దొకటి.

తే. గీ. తీవియల్ కమ్మనమ్ముఁ జేపోయిఁ బూని
యేచి యబలలలోఁ జెనకుచుఁ డెచట
విపులలాలాటనయనాగ్ని విస్ఫులింగ
భస్మితపురత్రయుఁడు శూలపాణి యెచట.

రతి — అయ్యో! ఖండపరశుఁడు జయింపఁ దగినవాఁ డనుటచే మాకుఁ గడు ననిష్టము మూఁడినది.

కాము — ఐనను బరిజనులలోఁ గడు నల్పుఁడ నగు నావలనఁగూడ దేవతలు కార్యము నపేక్షించుచున్నారు గావున నే నాత్మనాశనకమునైన నొడంబడి యీకార్యము నెరవేర్పఁ బ్రయత్నించెదను.

వసం — తే. గీ. ఈవు సమ్మోహనాస్త్రంబు నెక్కువెట్టి
నిలుతువేని నిబ్బరమెల్ల నేలఁ గలిపి
మురవుదళుకొత్తు గిరిజ నెమ్మొగమువంకఁ
జూడకుండఁగ నాచంద్రజూటు తరమె? ౧౫

అందువలన నీచిన్నకార్యమునుగూర్చి నీవు సందేహ మొందవలదు.

కాము — తే. గీ. ప్రియము లైనను బ్రాణము ల్విడుమువాఁడ
నీ యమరకార్యమునిమిత్త మిప్పు డేను
జగతి నుపకారులమలయశశ్శరీర
మంది మృతజీవు లగుచుందు రనిఘచరిత. ౧౬

కావున దేవర యెట్లు సెలవొసఁగిన నట్లు జేయువాఁడ.

మహేంద్రుఁడును, బృహస్పతియు — (చేయెత్తి)

మ. కలుగుం గావుత నీకు మంగళ మమోఘశ్రేయముల్గాఢ్య ది
వ్యలయాశీస్సులు పొంద్రియు నిశ్న శరముల్ బుంఖానుపుంఖోదయం
బులుగా నీ భుజశక్తి మించుత యశంబు న్వెల్గు లోకత్రయిన్
ఫల మొందెదవు స్వతంత్రికర్తృ విధి మావాంఛల్ గృపాపూర్ణుఁడై. ౧౭

(కాముఁడు రతివసంతులతో శంకించుచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

మహే — ఆచార్య! బ్రహ్మ యాదేశమున కనురూపముగ గార్యము మనచేతనే చేయఁబడినది. కార్యసిద్ధిఁగూర్చి యదృష్టము కలసివచ్చునని తోఁచుచున్నది.

బృహ — ఔ నది యట్లె.

మహే — స్థాణ్వాశ్రమసమీపమునకుఁ గూర్చి చనుచున్న కాముని యనంతర వృత్తాంతమును దెలిసికొనుట కెవ్వనినైన నంపఁ బ్రయత్నించెదను.

బృహ — నేను బ్రస్తుతకార్యసిద్ధికిఁ గులదేవతలఁ బ్రార్థింప నరిగెదను.

(అన నందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది ద్వితీయాంకము.

---

## తృతీయాంకము.

(అంతట మహేంద్రుఁడును బృహస్పతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

మహేం — ఆచార్యా! కాముఁ డెట్టిబాణసాధనముననైన ఖండపరశుని లోఁబఱచుకొనునా, లేక సంవర్తనసమయదినకరదుర్నిరీక్షుండైన యమ్మానిం దేఁటియైనం జూడఁజాలక పాఱివచ్చునా? అట్లు గాకున్న గోపాంధకారచేతస్కుండైన యతని ఫాలనయనానలంబునకుఁ బురోడాశ మగునా? ఎట్లు కాఁగలదో తెలియదు. (ఎడమకన్ను దరుగుటను సూచించి శంకతో)

తే. గీ. అదరుచున్న దీయెడమకన్ను కటకట
యమరకార్యంబు నేభంగినైనఁ జెఱుప
సిద్ధముగనున్న విధిపాపుచెయిదములను
విదితముగ నాకు సెలఁగించునదియుఁ బోలె.

బృహ — అమంగళము ప్రతిహతమగుగాక. దేవా! ఈశకునముచేతఁ దద్వృత్తాంత మెఱిఁగినయొకఁ డిటు వచ్చునని తోఁచుచున్నది.

(అంతట నారదుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

నార — మహేంద్రునియానతిని స్థాణ్వాశ్రమమున కరిగి యచ్చటివృత్తాంత మఖిలమును దెలిసికొని వచ్చితినిగదా. అందుచేత నీతని సమీపించి యచట నెలకొన్న యుదంత మంతయు నివేదించెదను. (అని నడచుచున్నాఁడు.)

మహేం — (చూచి) ఇదిగో మహతీవల్లభుఁ డగునారదమునియే యిటు వచ్చుచున్నాఁడు. అతనికిఁ బీఠము వేయఁబడుఁగాక.

[బృహస్పతి పీఠమును వేయ నారదుఁడు గూర్చున్నాఁడు.]

మహేం — (దోసిలియొగ్గి) వేఁడుపులకోరిక మంగళమో యమంగళమో సెలవిండు

నార — మొదటినుండి యంతయుఁ దెల్పుదును వినుండు.

మహేం — సావధానుఁడనై యున్నాఁడను.

నార — అట్లు దేవకార్యమునిమిత్త మరుగుచున్న మన్మథుని, వృత్తాంతమును దెలిసికొనుతలఁపున మీయాజ్ఞానుసారముగఁ దిరస్కరణీవిద్యచే వెంబడించితిని.

మహేం — తరువాత తరువాత.

నార — అటు స్థాణ్వాశ్రమముఁ జేరి కాముఁడు వసంతునితో నిట్లనియెను.

మహేం — ఏమని ?

నార — "మిత్రుఁడా! ఈహిమవన్నగరప్రాంతకాంతారములయందు నీవు విజృంభింపుము" అని.

మహేం — తరువాత నాతఁ డేమి చేసెను ?

నార — చ. పెలుచన గండుఁగోయిలలపిండులఁ గూయఁగఁ జేసి వల్లిస
ల్మలయసమీరకందళములం దల లెత్తఁగఁ జేసి తోనపు
వ్విలుతునిబాహుగర్వమును వేయిమడుంగులు పెంచి యాహిమా
చలవనభూములం దటు వసంతుఁడు కోయని యార్చి రేఁగినన్. 21

మహేం — తరువాత తరువాత.

నార — తే.గీ. మన్కువను గండుఁగోయిల ల్మ్రగువ లూనఁగ
తియ్యమామిడిచిగురుల తేనెఁ గ్రోలి
మనసుఁ గరఁగించుపంచమధ్వనులచేత
నించువిలుకానిగిరువంబు మించఁ జేసె, 3

మహేం — తరువాత తరువాత.

నార — తే.గీ. ఊఁపి చందనభూజంబు లొక్కకొంత
మంచియేటియలలఁ గౌఁగిలించి కొంత
తమ్మిపూఁదావిఁ గొని కొంత తారసిల్లె
నల్లనల్లన మలయంపుఁ జల్లగాలి. ౪

మహేం — తరువాత తరువాత.

నార — మ. తలిరుం ద్రాక్షారసాలము స్సఖులసూస్త స్వర్ణము ల్వాసియు
న్గలకంఠీపదతాడనం బెడలియుం గంకేళి పుష్పించెఁ ద
త్కలగానమ్ముఁ దొలంగియుం దొడఁగె మొగ్గల్మొరటుల్ కేసరా
ల్వాలపెచ్చం బవరాంఘ్రి కల్లుమియమంహం బల్లవించె న్వెసన్. ౫

మహేం — తరువాత తరువాత.

నార — ఉ. తుమ్మెదనారి యెక్కిడినతుంటవిలుం గ్రహియించి తేలగ
ర్వమ్మున మంమకొంతపయిఁ బంచశరుండటు లెక్కియార్వఁ బా
రమ్మను మీఁటఁ బట్టి దనరానివికారమెకండుఁ జెందె మో
హమ్మునఁ జిక్కి సుక్కి పతనయాధికత న్మృగునమ్ములన్నియున్ ౬

మహేం — తరువాత తరువాత.

నార — వేయేల ?

ఉ. ఆదిని ముందుఁ దప్పావనమునందు వసించెడువారిలో మమ
త్వాదుల గెల్చినమ్మునులకైనను గాంతలయందు ధైర్యమ
ర్యాద నలించునట్టులు మహత్తరమోహపయోధాన మెం
జే దరిలేక ముంచె జగమెల్ల తృణతృణ మేమిచెప్పుదున్. ౭

మహే — ఈవిధమున సకలజనకామకారియై యావలపువెల్లి చెలఁగుచుండఁ గాముఁ డేమిచేసెను;

నార — ఆకాముఁడు రతిసంతుతితన వెంటరా నున్నతదేవదారుఖండమండపమునందు తనత్తునవర్మము పఱచిన చలువఱాలయరుఁగుపైఁ గూరుచుండి యంతర్ముఖనిహితచిత్తవృత్తియు, నభ్యంతరపవననిరోధనిశ్చలాననుండు, నాసాగ్రనిహితపక్ష్మాక్షిధారకుఁడు నయి నిస్తరంగ మగు రెంపననముద్రితుం బోలు నాయిందుశేఖరుం గనుంగొనియె.

మహే — తరువాత? తరువాత?

నార — అనంతరము భగవంతుండగు నీలలోహితుండును జ్ఞాననేత్రముచేత జ్ఞానస్వరూపుఁడగు తన్ను సాక్షాత్కరించుకొని, పర్యంకబంధమును వదలి సమాధిని జాలించెను.

మహేం — తరువాత? తరువాత?

నార — కాముఁడును వాని సందర్శనముచేఁ గరతలమునుండి విల్లు జాఱిపడుటయు నటమీఁదఁ జేయఁదగినపనిఁ జేయఁజాలక చిత్తరుబొమ్మవలె నొక్కక్షణ మూరకుండెను.

మహే — తరువాత? తరువాత?

నార — మ. కృతవాసంతలతాంతభూష యగుచున్ శ్రీకంఠు నర్చింప నా
క్షితిభృత్కన్యక యంతలోన నరుదెంచెం గన్యకామండలాం
చితయై యాతనియున్న చోటికిఁ దపశ్శృంగారవీరాధిదే
వత యొయ్యారము సౌరు నచ్చుపడఁగాఁ బ్రత్యక్షమైనట్లుగన్. ౧

మహే — తరువాత? తరువాత?

నార — పిమ్మట నాపంచబాణుఁడు పట్టుదొరకినవానివలె నిట్టూర్పు నిగిడ్చి దృష్టి కెదురుగానుండ నాతని వెనుకకుఁ జని యదనుకొఱ కెదురుచూచుచుఁ బొంచి కూరుచుండెను.

మహే — తరువాత? — తరువాత?

నార — పార్వతియు సుఖోపవిష్టుఁడగు నాయష్టమూర్తికిఁ దన యష్టాంగములు నేలఁ దాఁకునట్లు నమస్కరించెను.

మహే — తరువాత? తరువాత?

నార — అనురూపవరునిఁ జేపట్టుమని యామె నాచంద్రమౌళి దీవించెను.

మహే — తరువాత? తరువాత?

నార — తరువాత నాక్షణమునందే యిదియే సమయమని యామదనుఁడు సమ్మోహనాస్త్రమును వింటఁ దొడిగెను.

మహే — తరువాత? తరువాత?

నార — చ. చెలువగు మందహాసరుచిచే వికసించిన చెక్కుటద్దము
ల్గల యుమమోముదమ్మి శితికంధరుఁ డొక్కటఁ జూచెఁ, జూచిన
చ్చెలఁదియు మైగగుర్పొడువ వెల్లడిసేయుచు భావమెల్ల సి
గ్గళము ముఖేందుబింబము బయల్పడ నించుక నిల్చెఁ జెంగటన్. ౨

అంతట భగవంతుండగు ముక్కంటి మనోవికారమును దపోబలముచే నిరోధించి తత్కారణము నరయఁగోరి నలుదెసలం బరికించి చూచెను.

మహే — తరువాత? తరువాత?

నార — చ. కనియెన్ రుద్రుఁడు చంచరీకగుణ మాకర్ణాంతము న్లాగి మో
హన మస్త్రంబు ధనుస్సునం దొడ్గి ప్రత్యాలీఢపాదంబునన్

ఘనపూర్వాంగము వంచి ముందుకు భుజాగ్రంబు దీపింపఁగన్
దనమేనుం గుఱిచేసి యేయుటకుఁ బొంత న్నిల్చుపూవిల్తునిన్. ౧౦

మహే—(భయముచే) అవశిష్టమునుగూడఁ జెప్పుఁడు.

నార—అనంతరమున మహేశపితుఁడైన శూలపాణి ఫాలలోచనమునుండి జ్వాలావళి యనెడు జటలుగలయగ్ని బ్రహ్మాండము నంతను మ్రింగఁదలఁచిన ప్రళయకాలానలమువలె విజృంభించి బయలువెడలెను.

మహే—(దుఃఖముతో) ఇంకమీఁద నేమిచెప్పుదురో కదా.

నార—ఆపురారాతినయనానలమునకు నామదనుఁడు మిడుత యయ్యెను.

(మహేంద్రుఁడు మూర్ఛిల్ల నారదుఁ డూఱడించుచున్నాఁడు.)

మ—(ఊఱడిల్లి) హా! భువనరమణీయ! పుష్పబాణా! హా సకలజనానందనా! పురందరునిమిత్తము ప్రాణములు విడిచితివిగదా.

బృహ—దేవా విషాదము నొందకుము. కాఁదలఁచినది కాకమానదు. కానిమ్ము

మ—రతి యేమిచేసినది?

నార—రతియును మోహవశయైనది.

మ—వసంతుఁ డేమిచేసెను?

నార—చెలికాఁడగు వసంతుఁడును మోహవశుఁడయ్యెను.

మ—అట్లు మూర్ఛితులగు రతి వసంతు లేమిచేసిరి?

నార—రతియుఁ దనకన్నము న్నూఱడిల్లిన వసంతుఁడు దన్నాశ్వాసింప నతికష్టముమీఁద నెట్టెట్టో చైతన్యము నొంది యెదుటఁ బరుషపవనవికీర్యమాణపాంసుపటలమై భసితమయమై పురుషాకారముతో నున్నమగనిమేను బిగ్గఁగౌఁగిలించుకొని—

తే. గీ. కడచి చనరాని తీవ్రశోకమునఁ గ్రుంగి
ప్రియవిరహిణియౌలకుముకి పెంటివోలె
నార్తనాదయై విలపించె నంబుజాక్షి
వెడఁదచన్దోయి కన్నీటఁ దడియుచుండ. ౧౧

మ—తరువాత తరువాత.

నార—తదనంతరము హానాథ! హానాథ! యని విలపించుచున్న రతి నశరీరవాణి యిట్లని యూఱడించెను.

"తే. గీ. విడువు నెవ్వగ నిపుడు పూవిలుతురాణి!
కడచు నెవ్వఁడు విధినియోగము? ధరిత్రిఁ
గ్రమ్మఱ జనింపఁగలఁడు నీప్రాణవిభుఁడు
హరుఁడు పార్వతిఁ బెండ్లాడునవసరమున." అని ౧౨

మ — (ఊటబడిల్లి సంతోషించినట్లు)

తే. గీ. భగ్నమయ్యెను నాకోర్కె ప్రథమమందు
మొలకలెత్తెను గ్రమ్మఱ నమరముగ
కాఱుచిచ్చున మోడయ్యెఁ గారుమబ్బు
తఱుప వెండియుఁ జిగురెత్తుతరువువోలె. ౧౩

బృహ — దేవా! యశరీరవాణి సత్యమయినదియే. సర్వవిధములచేతఁ గాముఁడు పునర్జన్మము నొందఁగలఁడు.

మ — తరువాత నేమిజరిగినది.

నార — అతికష్టముమీఁద నూఱడించి రతిని సమానదుఃఖుఁడైన వసంతుఁడు తన యిలు సేర్చెను.

మ — అట్లు కాముని గథావశేషునిఁ గావించి కాలకంఠుఁ డేమిచేసెను.

నార — స్త్రీసమీపమును విడువనిచ్చతో నాభూతేశ్వరుఁడు భూతగణసమేతముగా నంతర్ధానము నొందెను.

మ — పార్వతి యేమిచేసినది?

నార — తే. గీ. వచ్చి గిరిరాజు సందిటఁ బ్రిచ్చియెత్తి
మూర్ఛపడి కన్నుదమ్ములు మూసికొనిన
కన్నకూఁతును గౌరినిఁ గనికరించి
యల్లనల్లన నూఱార్చి యిల్లుసేర్చె. ౧౪

మ — మహాత్మా! నారద! వినఁదగినది వింటిని. ఇటుమీఁద మీరెందరిగెదరు?

నార — ఈవృత్తాంతముఁ గ్రమ్మఱ సత్యలోకనివాసియగు చతుర్ముఖునకు నివేదింపఁబోయెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

[అంతట రంభ ప్రవేశించుచున్నది.]

రంభ — (తనలో) కుబేరభవనమునుండి వచ్చుచు నే నోషధిప్రస్థనగరమునందు విన్న వృత్తాంతమును స్వామియగు మహేంద్రునకు విన్నవించెదను.

(అని నడచుచున్నది.)

మహేం — (చూచి)

ఆ. వె. చంచలతను బాయుచంచలాలత వోలెఁ
దిరుగ నేర్చుపూవుఁదీఁగె వోలె
మూర్తిమంతమైన మోహవిద్యయుఁ బోలె
నడుగుదెంచు నీమృగాక్షి యెవతొ. ౧౫

(నిరూపించి) ఇది రంభగదా.

రంభ—(సమీపించి) స్వామికి జయమగుఁగాక! జయమగుఁగాక!

మహే—రంభా! ఎందుండి వచ్చుచున్నావు?

రంభ—కుబేరభవనమునుండి.

మహే—అచ్చట నపూర్వవృత్తాంత మేమైనఁ గలదా?

రంభ—నీలలోహితుని ఫాలానలజ్వాలలచేతఁ గాముఁడు కథావశేషుఁ డయ్యె నని యచ్చటను జెప్పుకొనుచున్నారు. ఇంతియ గాక యోషధిప్రస్థనగరంబున నింకొకవిశేషముఁ గూడఁ గలదు.

మహే—ఆ యింకొక టేమి.

రంభ—కామదహనముచేత భగ్నమనోరథయగు పార్వతి పరమేశ్వరునే పతిగా నభిలషించి కఠినతపశ్చరణముచేఁ దనమనోరథము నెఱవేర్చుకొనఁ దలఁచుచున్నదని.

మ—ఆవిషయమునఁ దల్లిదండ్రు లేమన్నారు?

రంభ—మేనకాదేవి యిట్లు చెప్పినది.

మ—ఏమని?

రంభ—తే.గీ. తపము చూడంగ నెంతయు దారుణంబు
మేను దిరిసెనపువ్వుఁ బోలె మృదుతరంబు
బిడ్డ! కూడనిపనిఁ దలపెట్టి తీవు
దుష్కరం బిది యంచును దోఁచు నాకు. ౧౬

మ—హిమవంతుఁ డేమనియెను?

రంభ—ఆకార్యము నతఁ డనుమతించెను.

మ—రంభా! మంచివార్తఁ దెచ్చితివే నీవు నీపనిమీఁదఁ బొమ్ము.

రంభ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

(తెరలో)

వైతాళికుఁడు—

మ. తనపైఁ గూరిమి నుజ్జగించి యినుఁ డంతంబోవ దేశాంతరం
బనయం బాపరహొగ్ని కోరువక సంధ్యావల్కయై తేంట్లబా
రను రుద్రాక్షలమేరు మేననిడి మ్లాయత్పంకజాతాస్యయై
తనయుం బద్మిని తన్నమిత్తము తపోధర్మంబు గైకొన్న టుల్.

మ—(విని) మేమును సంధ్యావందన మాచరింపఁ బోవుదుము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది తృతీయాంకము.

# చతుర్థాంకము.

[అంతట మునివేషముధరించి నంది ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

నంది—“నందీ, మన్మథదాహముచేత భగ్నమనోరథయగుపార్వతి నాయందే మనసునిలిపి మహానియమము నాచరించుచున్నదై గౌరీశిఖరమను పేరుగల తండ్రి శిఖరమునఁ దపముఁజేయుచున్నది. తపము మొదలువెట్టి చిరకాలమైనది. కాఁబట్టి యచ్చటికి మునివేషముఁ గైకొని నీవరిగి, యామెనియమ మెట్టిదో, యభిలాషబంధ మెట్టిదో యామె నెచ్చెలులగు జయావిజయలమొగమున నెఱింగి మఱల రమ్ము” అని భగవంతుండగు నీలకంఠునిచే నాజ్ఞాపింపఁబడితినిగదా! అందుచేత స్వామి నియోగమును జేయుదును (అని నటించి విమర్శించి) స్త్రీలమనసులు ప్రకృతికఠినములుగదా! సందేహమేమి?

చ. దిరిసెనపూవుఁబోలె మృదుదేహమునం జెలువారుచున్న యీ
సరసిజనేత్రి చంద్రికళచాయను గన్నుల కింపుఁ బెంపుచున్
స్థిరమతులై శిలాకఠినదేహుల న్మును లాచరించుదు
స్తరతపముం బొనర్చుటకు సందియ మొందక సాహసించెనున్. ౧

మఱియు—

తే. గీ. హంసతూలికాతల్పంబునందు మున్ను
పండుకొనునీమె పవళించు వట్టినేల
జిలుఁగుదువ్వల్వఁ దొడుగునీచిగురుఁబోడి
కట్టుచున్నది కఠినవల్కలము నేఁడు. ౨

తే. గీ. చాయచందనచర్చలఁ జల్లనైన
విమలధారాగృహంబుల వెలయు నీమె
చేయుచున్నది తపము విశేషనియతి
మంట లెగసెడు పంచాగ్ని మధ్యమందు. ౩

(అంతటఁ గుసుమాపచయము నభినయింపుచు జయావిజయలు ప్రవేశించుచున్నారు.)

జయ—సఖీ! విజయా! తపశ్చరణమునందుఁ గృతనిశ్చయురాలగుప్రియసఖిగారి మనోరథకల్పవృక్ష మెప్పుడు ఫలించునే?

విజయ—సఖీ! జయా! కాముని గాల్చినపరుషహృదయుండును, నిష్కరుణతకు మొదటియుదాహరణము నగుపరమేశ్వరునిహృదయ మెప్పుడు తగులఁబడునో యప్పుడు ఫలించును. (అని పూవులు గోయుచున్నారు.)

నంది — ఆమె ప్రియసఖు లగుజయావిజయ లిరువురును వీరలై యుండవచ్చును. కావున సమీపించెదను. (అలాగునఁ జేయుచున్నాఁడు.)

జయ — చెలీ నాపూవులసజ్జ నిండినది. నీ దెంతవఱకు నిండినది?

విజయ — (పువ్వులబుట్టనుచూచి) నాపూవులగరిడియ సగము నిండినది. కొంత గూడఁ బూరింపఁగలను. (అని పుష్పకరండమును బూవులతో నింపుచున్నది.)

నంది — (సమీపించి) మీకు మంగళమగుఁగాక.

ఇద్దఱు — మహాత్మా! నమస్కరించుచున్నారము.

నంది — మీ రెవ్వరు? ఎందుచేతఁ బుష్పాపచయముఁ జేయుచున్నారు?

ఇద్దఱు — మేము హిమవంతునికూఁతు రగుగౌరికి జెలికత్తెలము. తపోనియమము నందున్న యామెకు దేవపూజాపుష్పములను గోయుచున్నాము.

నంది — ఆమెకు దప మేమినిమిత్తము?

జయ — అనురూపవరునిఁ బొందవలయునని.

నంది — ఈయనురూపవరుఁ డెవ్వఁడు?

జయ — తే.గీ. ఆదిపూరుషుఁ డంచు నిత్యయువ యంచు
నెవనిఁ బ్రామిక్కులన్నియు నెఱుఁగఁ జేయు
నెవఁడు ధరియించియుండునో యెల్లయపుడు
నీశ్వరాభిఖ్యయును మఱి యిందులేఖ. ౪

ఆపరమేశ్వరునే యీమాప్రియసఖి పతిగాఁ నభిలషించి మహేంద్రప్రముఖు లగులోకపాలుర నవమానించి తపముఁ జేయుచున్నది. అదియుగాక మన్మథుఁ గాల్చిన యీశ్వరునందలి వైరమువలనఁ బుట్టినంటికిఁ జని మిగుల నుత్కంఠిత యైనది.

నంది — అది యెట్లో చెప్పుము.

జయ — తే.గీ. మిగులఁ గృశియించి పాలినమేను గల్గి
వంగియుండిన యాననాబ్జంబుఁ గల్గి
చెలువ మఱియుండెఁ బార్వతీనళిని నేఁడు
భవుని విరహంపు గ్రీష్మతాపమునఁ జేసి. ౫

నంది — తరువాత మీసఖి యెట్లున్నది?

జయ — అవ్వలికథ వినుము.

మ. తలిరుంబోన్పుల మెచ్చబోదు ముదమంది న్వీచునాచందనా
చలపుందెమ్మెర సోఁకనీ దలుక హెచ్చం దూలెడుం బంసువె
న్నెలలం దామరపాకుపచ్చడము నేనిం గప్పనీ దౌరసై
చలిగొంచు న్వసియించుచుం బౌరయు నాచంద్రాస్య బల్కుఁగల న్. ౬

నంది — ఇట్లు ప్రబలమదనజ్వర యగునామె పిమ్మట నేమిచేసినది ?

ఇసవురు — అనంతరమున నేవెరవునం గానక తపశ్చరణముచేతం బరమేశ్వరు నభిముఖునిగాం జేసికొనం దలంచి తపమునకై యుగ్రతపోనియమమును గైకొనియున్నయది.

నంది — దుర్లభవస్తుప్రార్థనానిబంధనముం గలదియు సందిగ్ధఫలముం గలదియు నగునీతప మెందుకు ? దేవతలలో నెవనినో యొకని ననురూపవరుని గ్రహింపవచ్చునే. అఖండపరముం గన్నవో, కొన్నాళ్ల జపించిన వారిలో నగేసరుఁడు. అందుచేతం బ్రియసఖు లగుమీరామెకు హితోపదేశముం జేయుఁడు.

జయ — మహాత్మా ! మాప్రియసఖి నేను బరమేశ్వరునే పతిగాం బడయుదును. అట్లు కానినాం డీశిఖరమునందే కఠినతపశ్చరణముం జేయుచు నలీనురాల నగుదు నని నిశ్చయించుకొన్నది.

నంది — (తనలో) వినఁదగినది విన్నాఁడను. ఈవృత్తాంతమును నీలలోహితునకు విన్నవించెద. (ప్రకాశముగా) కాంతలారా ! వచ్చినట్లే నేఁ బరగెదను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

జయ — మేమును బ్రియసఖికిం బూజాపుష్పములను దీసికొని పోవుచున్నాము.

(అని నిష్క్రమించిరి.)

ఇది మిశ్రవిష్కంభము.

(అంతట వైష్ణవమునివేషమును ధరించి శంకరుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

శంక — (తన్నుఁ జూచుకొని) ఈవేషము పార్వతిని వంచించుటకుం దగినదే. అదియట్లే.

మ. పెంల మువ్పేటలనూలు మూఁపున మెగంపుందోలు హస్తంబున
న్వ్యమా మోదుకఁగఱ్ఱ నెన్నొసటిపై భస్మోర్ధ్వపుండ్రంబు నా
దంపైఁ బచ్చనిపెంజడల్ స్ఫటికమూత్రంబొందు ముంజేత ద
గ్భలతోఁ గూర్చు పవిత్రమొక్కటియుఁ గర్ణంబందు శోభిల్లెడున్. ౮

(ఆలోచించి)

మ. ననవిల్తుండటు మోహనాస్త్రమును వింటంగూర్చ సాపత్రపా
ననయై చెక్కులు మందహాసరుచుల న్భాసిల్లఁగాఁ జూపు ల
జ్జను నిట్టట్టపర న్గగుర్పొడువఁగా సర్వాంగ మే(గ్రో)త్తరా
పునఁ గొన్నట్లును నిల్చెనయ్యదియె యిప్డుం దోఁచు నాకెమ్మదిన్. ౯

కాఁబట్టి గాఢతరతరణికిరణసంతప్తమైన మేదినిని, జాతకిని, మేఘుఁ డనుగ్రహించులాగునఁ గఠినతరతపోవిశేషతప్తురాలగు నీమెను నేనిప్పుడే యనుగ్రహించెదను, జయా

విజయలవలన నామె భావబంధము నెఱిఁగి నంది నాకుఁ దెలియఁ జేయుటచే, నెగ్గొన రించికొనుటకువలె నేను మాఱువేసమును ధరియించుచున్నాను.

(అని వినయముతో నమస్కరించుచున్నాఁడు.)

(అంతట జయావిజయలు సేవింపుచుండఁ దపస్సు చేయు చున్న పార్వతి ప్రవేశించుచున్నది.)

పార్వ — (ఏకమకన్నదరుటను సూచించి) ప్రియసఖులారా!

తే. గీ. సమధికానందబాష్పాళిఁ జల్లనైన
యొకమక న్నిప్పు డదరు నిర్హేతుకముగ
మందభాగ్యురాలను నాకు నిందువలనఁ
గలుగఁబలంచిన శుభమేమొ తెలియరాదు.

జయ — ఓసఖీ! పార్వతీ! స్త్రీల కెడమక న్నదరుటయుఁ బురుషులకుఁ గుడి కన్నదరుటయు శుభకరములని పౌరాణికులు చెప్పుదురు. అట్లు మన్మథదాహమున నిష్కరుణుఁడయ్యుఁ బరమేశ్వరుఁ డే మునిముఖమునవో నిన్ననుగ్రహింపఁగలఁడు.

పార్వ — ప్రియసఖివచనము సత్యమగుఁగాక.

విజయ — చెలియగు జయ నిజముచెప్పినది.

శంక — (పార్వతింజూచి)

క. ఇక్కలికి కోమలాంగం
బెక్కడ దారుణము నియమమెక్కడ; సెగలం
గ్రక్కెడు గ్రీష్మం బెక్కడ
నెక్కడ వనజమృదులను గుహిమకరకళయు౯. ౧౦

అహో! యీమంజుభాషిణి నన్నుద్దేశించి యెంతయుఁ దపఃక్లేశ మనుభవింపుచున్నది.

జయ — (చూచి) సఖీ పార్వతీ! మూర్తీభవించిన బ్రహ్మచర్యమువలె నొకలేఁ బ్రాయంపుమహాపురుషుఁ డిటు మొగమై వచ్చుచున్నాఁడు.

పార్వ — అతిథులై వచ్చిన మహర్షులకు మీరు పూజసేయఁదగును. నేనెప్పటివలె నియమమును నెఱపెదను. (అని మౌనము నవలంబించుచున్నది.)

శంక — (చూచి)

తే. గీ. పడఁతి మద్విరహవ్యథఁ బాలిపోయి
చెన్నువహించు నిడు నారచీరఁ గట్టి
లేఁతసంజకెంజాయలో లీన మగుచుఁ
దనరుపాడ్యమినాటి చంద్రికవోలె. ౧౧

(అని సమీపమునకుఁ బోవుచున్నాఁడు.)

(జయావిజయలు పీఠమును దెచ్చుచున్నారు. శంకరుఁడు గూరుచుండి మార్గాయాసము నభినయించుచున్నాఁడు.)

[పార్వతి చెలికత్తెలఁ జూచుచున్నది. సఖులు బ్రహ్మచారికి వీవనల విసరుచున్నారు.]

శంక — (చేయియెత్తి) అనన్యసామాన్యమగు మీసౌజన్యముచేతనే మాయాయాసము పోయినది

ఇరువురు — (విస్మయముతో) మహాపురుషు లెందుండి వచ్చుచున్నారు ?

శంక — ఇపుడు కైలాసమునుండి వచ్చుచున్నాము.

జయ — అట్లయిన మహాపురుషుఁ డర్ఘ్యమును గ్రహించుఁగాక.

శంక — మంచిది. (అని యర్ఘ్యమును గ్రహించుట నభినయించి) కల్యాణులారా ! మిమ్మొకమాట యడుగ నభిలషించుచున్నాము.

జయ — మహాత్ము లడుగుదురుగాక.

శంక — ఈమె యెవ్వనికూఁతురు ? మీ రెవ్వరు ? ఎందునిమిత్త మీమె కఠినతపముఁ జేయుచున్నది ?

జయ — ఈమె మాప్రియసఖి ; హిమవంతునికూఁతురు ; పార్వతి యనుపేరు గలది ; మే మామెకుఁ బ్రియసఖులము ; జయావిజయ లనువారము. అనురూపవరలాభము నిమిత్త మీమె యీతపముఁ జేయుచున్నది.

శంక — చ. జననము వేల్పుపెద్దయగు సారసగర్భుని సత్కులంబునన్ ;
జనకుఁడు పూజనీయుఁడగు సర్వమహాచలభర్త ; మూర్తి నె
మ్మనము హరింపఁజాలునది ; మాటలు ముద్దులమాట ; లిట్టి ల
యయ్యును విరిబోఁడియున్న వితమొక్కటియే యతిలోకమయ్యెడున్. ౧౨

ఆయిన నీ ముజ్జగములలో నీమెఁ గోరఁదగిన వరుఁ డెవ్వఁడు ?

జయ — ఉన్నాఁ డొక మహాపురుషుఁడు.

శంక — తనయందముఁ జూచుకొని యంత గర్వించిన యాకఠినచిత్తుఁ డెవఁడు?

జయ — మహాత్మా ! వినుండు ; (తే. గీ. "ఆదిపూరుషుఁడంచు నిత్యయువయంచు" అనుపద్యమును జదివి) ఆపరమేశ్వరునే యభిలషించినదై మాప్రియసఖి తపోనియమమును జరపుచున్నది.

శంక — (పార్వతితో) కళ్యాణీ ! ఇది నిజమేనా ?

పార్వ — (మౌనమును విడిచి) మహాత్మా ! సఖులచేత నెట్లు చెప్పఁబడినదో యట్లై నామనోరథమున్నది.

శంక — (తనలో) ఇపుడు నన్ను నేను నిందించుకొని యీమె మనస్స్థైర్యమును బరీక్షించెదను. (ప్రకాశముగాఁ జప్పటలుగొట్టి నవ్వి.)

చ. భసితము మేనిపూఁత పెనుపాము విభూషణ మాశ్మశానమే
బస పరిచారికాగణము పాంసుపిశాచము లెప్డు భిక్షుపై
మసలుట వృత్తి ; యి ట్లెపుడు నమంగళచిహ్నములఁ దాల్చునంచు స
ర్వసుజను లెంతు రాపురుషుపై మది నిల్పితి వేమి చెప్పుమా. ౧౩

మఱియును.—

చ. వికచపయోజతుల్యముఖి విశ్వజగత్త్రయనేత్రబాలచం
ద్రిక హిమవన్మహాధరణిభృత్కులరత్నమ వేడ నీవు పా
యక పులితోలు గట్టి యనయంబు వసించుచు వల్లకాటి యం
దకట యమంగళాత్ముఁ డగునా శితికంధరుఁ డేలనే జెప్పుమా. ౧౪

పార్వతి— (చెవులు మూసికొని) పాపము శమించునుగాక. పాపము శమించునుగాక.

శంక— ఈవిధమున నీవు మనసునందు నిశ్చయించుకొనిన పక్షమున నింక—

క. విరిబోఁడి యామహేశ్వరు
వరుఁగా నీవు పడయంగవచ్చును జుమ్మీ
యరియగు రాహువునోటం
జొరఁబడ నాచంద్రరేఖ చూచెదు నేనిన్. ౧౫

పార్వతి— (ముఖవైవర్ణ్యము నిరూపించి)

తే. గీ. ప్రాఁజదువులెల్ల మౌళిచే వందనంబు
లేమహాత్మున కొనరించు నామహాత్ము
నిందనమొనర్పఁగడఁగిన నీదునాల్క
పగులదది యేమి యొకవేయి వ్రక్కలుగను. ౧౬

ఓసీ సఖీ! మహాపురుషనింద వినువారికిఁ జేయువారికన్న నెక్కుడుదోషము గల్గును జుమా. ఇతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు, చేయునది నిరంకుశమగు నీశ్వరనింద; కాఁబట్టి వేఱొకతావునకుఁ బోవుదము.

(అని జాఱుచున్న వల్కలముతో మఱియొకచోటికిఁ బోవుచున్నది)

శంక— (స్వరూపమును జూపి)

తే. గీ. గుత్తమను నీదుచందోయి గొప్పబరువు
ముదిత నిరుపేదకౌ నెట్లు మోయనోపు
నీకుఁ జేయూఁతయొసఁగెదు నేర్పుగల్గు
దాసజనుఁడైతిఁ జుమి నీదు తపము మెచ్చి.

(అని పార్వతి హస్తముఁ బట్టుకొనుచున్నాఁడు.)

పార్వ — (భయవిస్మయప్రహర్షములఁ దనువు పులకింపఁ జెక్కులు చెమర్ప నేమి యుఁ దోఁచకున్నది.)

జయ — పుణ్యవశమునఁ బరమేశ్వరుఁడు సన్నిహితుఁ డయ్యె నిది మాకత్యానంద మత్యానందము.

శంక — చ. అలసటచేత సంజనితమౌ చిఱుచెమ్మటఁ గల్గి యంతర
త్పులకసమూహము ల్గలిగి తోరముగాఁ గయిసేయఁబడ్డయు
జ్జ్వలకుచమండలం గలిగి భాసిలుచున్న భవల్లతాంగకౌ
యలికులవేణి నెమ్మనము హాయిగఁ బిగ్గఁ గవుంగిలించెదన్. ౧౭

అందువలన నీమెను గాంధర్వవివాహమునఁ బాణిగ్రహణముఁ జేయనభిలషించుచున్నాను.

జయ — మహాత్మా! సకలకులాచలచక్రవర్తియు నీమె తండ్రియునగు హిమవంతుని గృహమున జరుగు వివాహకార్యమున కరుదెంచి యీమెను గ్రహింపుమని మేము వేఁడుకొనుచున్నారము. మా మాటఁ జెల్లింపవలయును.

శంక — (విసుగుతో తనలో) ఇంక నేనెట్లు తాళఁగలను. (ప్రకాశముగా) మంచిది లోకాచారమును దాటఁగూడదు గదా.

జయ — అయిదుదినములలో వివాహ మెట్లగునో యట్లు జాగ్రత్త పెట్టుఁడు.

శంక — మూడు నాలుగుదినము లనుము. అది యుక్తమే.

గీ. ఉవిద నెడఁబాసి యుంటలో నొక్కక్షణమె
యగుచు నున్నది కల్పసహస్రకోటి
కొన్ని నాళ్ళలో జరగంగ నున్నదీని
నెట్లు సహియింపనోపునాహృదయమకట.

జయ — వివాహమంగళ సంపాదనమునకు మేమింకఁ బోవుదుము.

శంక — అలాగే చేయుఁడు. మేము సప్తర్షులను వివాహమంగళముకొఱకుఁ బంపఁబోవుచున్నాము.

(అని నందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

# పంచమాంకము.

---

[అంతటఁ గంచుకి ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కంచు — "శిలాధరీ! పరమేశ్వరునిచే నంపఁబడి యరుంధతీసమేతులై సప్తర్షులు నిన్నటిదినముండే వచ్చి లబ్ధవర యయినవార్కి నేఁడే కీదినము వివాహమంగళయోగ్యమని నిర్ణయించిరి. అందుచేత నోషధిప్రస్థనివాసులగు పౌరులకు నగరమంతయు నలంకరించునట్లు నీవు నియోగింపుము" అని సకలకులాచలచక్రవర్తి యగు హిమవంతుఁడు నాకానతిచ్చినాఁడుగదా? కావున స్వామి నియోగమును నిర్వర్తించెదను. (అని నడచి యంతటఁ జూచి)

ఓహో పౌరులారా!

చ. ప్రతిగృహతోరణప్రతతి రమ్యగతి స్థగియించేయరే, మహో
న్నతి మినుముట్టఁ గేతుపతాకల నెత్తరె, ప్రూలఁ జల్లియుం
చితగతిఁ జందనద్రవము చిల్కరె వీథుల నన్నిట న్జగ
ద్ధితముగఁ బెండ్లి యయ్యెడు మహీధరరాజతనూజ కిత్తటిన్.

(ఆకాశమువంకఁ జూచి) ఏమనుచున్నారు? మీరు చెప్పకమునుపే సర్వము ద్విగుణముగ మాచేత రచింపఁబడినదనియా? (అంతటఁ గనుఁగొని) అహో మాయాజ్ఞకుఁ బూర్వమే నగరము పరివృత్తమహోత్సవ మయ్యెను. అదిగో.

చ. పొలుపు దలిర్ప పొన్నునఁటిబోదెలునాటి యమర్చు ద్వారసీ
మల నవచూతపల్లవసముంచితతోరణరాజి యొప్పు, మ
ర్దళములు మ్రోయు శ్రావ్యగతి, రమ్యగతిన్ ధ్వనిసేయు వీణలున్
వెలవెలఁదు ల్నగ ల్మెరయ నృత్య మొనర్తురు నిండువేడుకన్.

ఈవైపున.

తే. గీ. మిగుల వ్యాపించెను నగరుపొగలచేతఁ
గలుగుచున్నది క్రొమ్మబ్బుకారు నేఁడు
ద్వారములఁ జెక్కఁబడి నవరత్నములచేత
జనన మొందుచున్నది యింద్రచాపకాంతి.

ఇదిగో నీవైపున.

క. తెలుపై, యెఱుపై, నలుపై
పొలయమునపాంగములవింత ముగ్గుల నిమచు

న్వాలుఁ గుచంబుల బంగరు
కలశద్వ్యాల నినుమడించుచు గద యిందుముఖుల్.

(అంతటఁ జూచి)

తే. గీ. కనకరజముతోడను బిశంగరుచి దాల్చి
కుంకుమపరాగమునుఁ బౌరకోటి చల్ల
నన్నిదిక్కుల వ్యాపించి యది యొసంగు
నుదయకాలప్రభాకరునొఱపు పురికి.

అందుచేత జరుగుచున్న యీపురాలంకారము స్వామికి విన్నవించెదను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

(అంతట వివాహస్థానమునందున్న హిమవంతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

హిమ — చ. నారదసూచనం దెలిసినాఁడను మున్నె మహేశ్వరుండు నా
కూఁతుమి యల్లుఁడౌట మదిఁగోరితి నాతనిరాక యింతకున్
గౌరి తపంబుచే నతఁడు నాకు లభించెను నేఁడె పెండ్లి నే
కూరెడు నంతరాయములుకూడ గతించె నదృష్టవంతుఁడన్.

(అంతట శిలాధరుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

శిలా — (దగ్గఱకువచ్చి) స్వామికి జయమగుఁగాక.

హిమ — శిలాధరా! నీవు నగరమంతయు నలంకరింపఁ జేసితివా?

శిలా — దేవా! ప్రత్యేకముగాఁ బౌరులందఱు "నీయుత్సవము స్వకీయమని యభిమానించుకొనుచుండ నగరాలంకార మెట్లు తక్కువగును? అంతయు బౌరులచేత నినుమడిగఁ జేయఁబడినది.

హిమ — శిలాధరా! పార్వతీపరిణయమహోత్సవమును దర్శించుటకు సర్వపర్వతకులంబు వచ్చినదా?

శిలా — స్వామీ! అవధరింతురుగాక.

మ. అవనీరంజనకల్పకాకృతిసురాహార్యంబు కవ్వంపుఁ బ్రా
వవు నాగేంద్రుని మేనిరాపిడిని నున్నైమందరాగంబు ను
ద్దవిడి న్నృగముఖం దిసేంబ్రపథరోధంబైన వింధ్యాద్రి వ
చ్చె వెసన్నిన్గన గంధమాదనముఖుల్ సేవింప శైలాధిపా.

హిమ — అట్లయినఁ గైలాసగిరి యేమి చేయుచున్నవాఁడు?

శిలా — దేవా! అతఁడు పెండ్లికొడుకు వైపుగనుక వారితోఁ గలిసివచ్చుచున్నవాఁడు.

హిమ — సరే. అయిన విశ్వావసుప్రభృతులగు గంధర్వులు వధూగణముతోఁ గూడ నరుగుదెంచిరా?

శిలా — క. చనుదెంచిరి గంధర్వులు
వనితలతోఁ గూడి కేల వల్లకు లలర
న్ఘనముగ నుత్సవసమయ
మ్మునగానముఁజేసి నిన్ను ముదితునిఁజేయన్.

హిమ — అమరులతోఁ గూడ నచ్చరలు వచ్చిరా?

శిలా — వినుండు.

చ. నవచంచల్లతికాప్రభ ల్నభమున న్మెచ్చాయి నిర్మించి క
న్గనటీపం బెసలందు నుత్పలమము ల్గల్పించుచు న్మందహా
సవిలాసమ్మున వెన్నెల ల్ప్రకట దిగ్జాలమ్మున న్నించుచుం
దివిజానీకముతోడ వచ్చి రిదె పేర్మిన్ స్స్వర్గవారాంగనల్.

హిమ — శిలాధరా! అట్లయిన నీవంతిపురమున కరిగి కులవృద్ధయగు కౌశికితో వచ్చిన యచ్చరలచేత వత్సయగు పార్వతిని దగ్గఱనుండి యలంకరింపఁ జేయుమనియు, నాయలంకారప్రకారమంతయు వచ్చి నాకుఁ దెలియఁజేయుమనియుఁ జెప్పుము. అదియునుఁగాక వచ్చినవధూజనంబునకును బర్వతకులమునకును సత్కారమొనర్చుటకు సకల లోకవస్తుసంభారములను నీవు సిద్ధము సేయుము.

శిలా — దేవరవారిచేత నాజ్ఞాపింపఁబడిన ట్లంతయుఁ జేసెద.

(అని నిష్క్రమించెను).

(నారదుఁడు ప్రవేశించి)

తే. గీ. వెనుక మనసార నేఁ దలపెట్టినట్టి
ఘనతరంబైన నిర్జరకార్య మిప్పుడు
దృఢతరాంతరాయముల నతిక్రమించి
చిత్రవైఖరి ఫలియింప సిద్ధమయ్యె.

(అని నడచి చూచి) అదిగో హిమవంతుఁడు వివాహమంటపముపైఁ గూరుచున్నాఁడు. అతని సమీపించెదను. (అని దగ్గఱకుఁ బోవుచున్నాఁడు.)

హిమ — (చూచి) అదుగో నారదుఁడు (అని దోసిలి యొగ్గుచున్నాఁడు.)

నార — హిమవంతుఁడా! పూజ్యుఁడవగు నీ కభ్యుదయమే?

హిమ — ఇది మీరు నాటినబీజమునకు ఫలమే. (అని కేలుము వేయుచున్నాఁడు)

నార — (కూరుచున్నాఁడు.)

(అంతటఁ గౌశికి ప్రవేశించి కూరుచుండి పార్వతీపరికర్మ ప్రకారము చెప్పుచున్నది.)

హిమ — అమ్మా! వత్స యలంకరింపఁబడినదా?

కౌశి — దేవా! చెప్పుచున్నాను. అంతయు వినుండు.

హిమ — అవహితుఁడనై యున్నాను.

కౌశి — క. అసమగ్రభూషయై తను
వసనము ధరియించుకొన్న పసఁతుక మేన
న్వ్యాస గుమగుమయను తావులు
పసరెసుతైలంబు రాసి పేరుకతోడన్.

హిమ — తరువాత. తరువాత

కౌశి — తే. గీ. మేలిరతనాలగద్దియమీఁద నునిచి
వేల్పుఁబోటికలతోడ వెలఁదులెల్ల
మంగళస్నాతఁజేసిరి మసృణమంతఁ
దుములమై శుభశంఖనాదము చెలంగ.

హిమ — తరువాత. తరువాత.

కౌశి — చ. చారునిమజ్జనమ్మునను స్వచ్ఛతఁ గాంచిన యాలతాంగి క
ర్పూరపరాగ పాండురతఁబొల్చెడు దువ్వలువన్ ధరించె మై
నీరదరాజిచేఁ గడువినిర్మలమై తనరారు నింగి యా
శారదశర్వరీరమణచంద్రికలన్ ధరియించుకైవడిన్.

హిమ — తరువాత. తరువాత.

కౌశి — తే. గీ. లలన చరణరాజీవంబు లక్కయానెసు
లేఁత నీరెండపూఁత దలిర్చుచుండె
నీలమణి నూపురంబుల నెపముచేత
గండుతుమ్మెద బారందుఁ గ్రమ్ముకొనియె.

హిమ — తరువాత. తరువాత.

కౌశి — తే. గీ. మంచితనాలమొలనూలు మించుఁబోడి
ఘనతరనితంబసీమను గట్టఁబడియె
మిన్నునాకలోని యిసుకతిన్నెమీఁద
తీరియుండిన బెగ్గురుబారువోలె.

హిమ — తరువాత. తరువాత.

# పంచమాంకము

కాశి — అయ్యో!

తే. గీ. కుంకుమముచేతఁ గెంపారుకుచయుగమున
కరయుగముతోడ నక్షత్రసరముఁ గట్టి
రక్తసిందూరరజముచే నరుణమైన
యామునేనుఁగు కుంభంబునందుఁ బోలె.

హిమ — తరువాత. తరువాత.

కాశి — అయ్యో!

తే. గీ. సొగసుకాణాచి రతనాలనగల తావు
నగుమఁ దనరారుచున్న యాయతివపీను
పుష్పరత్నసంతతితోడఁ బోలుపుమీఱు
శంఖనిధి నించుకేనియు సరకుగొనదు.

హిమ — తరువాత. తరువాత.

కాశి — తే. గీ. జలజలోచనకర్ణపాళ్యములయందు
మంచి ముత్యాలకమ్మ లమర్పఁబడియె
విమల వదనపద్మంబు సేవింపవచ్చు
చంద్రమండలద్వితయంబు చందమునను.

హిమ — తరువాత, తరువాత.

కాశి — తే. గీ. కమలపత్రాక్షి తెలిసోగకన్నుఁగవకుఁ
గాటుకను దిద్దుతఁ జెలికత్తె చేయి
పెద్దయుంబొద్దు నెడనెడ విశ్రమించి
చివరకెట్టెటో క్రొఁగంటి చెంతఁజేరె.

హిమ — తరువాత. తరువాత.

కాశి — తే. గీ. కాంచనాంగి లలాటభాగంబునందు
ఘన్యయగుమేన మంచిగందంపుబొట్టు
దిద్దినదియయ్యె విపులకాంతిప్రదమగు
కుసుమసాయకు తెలుపారు సుబ్బగొడుగు.

హిమ — తరువాత. తరువాత.

కాశి — తే. గీ. మహమలను దాఁకుమన్నట్టి మగువకురులు
మృదులమందారకుసుమగర్భితమనోజ్ఞ

వేణికాబంధముగఁ జుట్టి పెద్దప్రొద్దు
కన్నుమూయక చూచిరి కాంతలెల్ల.

హిమ — తరువాత. తరువాత.

కాశి — తే.గీ. మేనితోడవు లంగములను మెఱుఁగుదమ్ము
ననుట లోకప్రవాదమే యగును గాని
యరసిచూడంగఁ బూఁబోఁడితనుఁగకములె
భూషణమ్ముల కొకవింతమురువు దెచ్చె.

హిమ — ఇట్లయిన వత్స మీసాన్నిధ్యవిశేషముచేతనే యంతలెస్సగా నలంకరింపఁబడినది.

(తెరలో)

మ. విలుత్రమ్మందరకందరాహతివలద్విస్తారదుగ్ధాబ్ధిగ
ర్భలసద్వీచిపరంపరార్భటులను వైతండికంబై రోద
స్థల కైలేంద్రగుహాల్ ప్రతిధ్వనుల సంక్షోభంబు నొందంగ ని
శ్చలనాదంబయి మ్రోగు నొక్క సురనిస్సాణంబు సాటోపమై.

(అందఱు తొందరతో నాలకించుచున్నారు.)

[మరలఁ దెరలో]

మ. దను పార్శ్వంబున నింద్ర! తోఁజనుమా చక్రీ విధీ చెప్పు స్వ
స్తిని; వేపల్కరె రుద్రబృందములు మునుల్! శేషాహిభర్త్రమ్ముగ
మ్మిన శీతాంశులు చామరంబులిడరే; హృత్ప్రీతిగా రండికన్
మునుమున్ రుద్రగణంబ! యోపవన యింపుల్ పుట్ట వీవంగదే.

హిమ — మహాత్మ! నారద! దేవతల కోలాహలమువలె వినంబడుచున్నయది యేమి?

నార — సకలజగదుత్పత్తిస్థితిప్రళయప్రకటీకృత మహామహిముఁడై సకల చరాచరగురుఁడై యున్న నీయల్లుఁడు శుభవివాహవేషముతో నిటు వచ్చుచున్నాఁడు. ఈమహాకలకల మాతనిముందు నడుచుచున్న నందీశ్వరుని ప్రోత్సారణధ్వని. కావున నీవర్ఘ్యపాణివై భగవంతుఁ డగునిందుశేఖరు నెదుర్కొనుము.

[వివాహవేషమును ధరించిన శంకరుఁడును దేవసంఘమును బ్రవేశించుచున్నారు.]

శంకరుఁడు — (విష్ణుతో) ఈయోషధిప్రస్థనగర మమరావతికన్న మిన్నయై శోభిల్లుచున్నది.

విష్ణు — మహేంద్రునికన్న మహీధరుఁడు తక్కువవాఁడా యేమి ?

హిమ — (అర్ఘ్యపాణియై సమీపించుచున్నాఁడు.)

శంక — (చూచి) శైలరాజు నన్నెదుర్కొనుచున్నాఁడు. కావున వాహనము నుండి దిగిపోదము. (అని అట్లు చేయుచున్నాఁడు.)

హిమ — తే. గీ. గోచరుఁడు గాఁడు చర్మచక్షులకు నే న
పౌరుషేయ వాక్కులకేనిఁ బట్టనంది
యెవ్వఁడాహరునల్లుఁగా నిప్పుడు పడయ
నెన్ని పున్నెము ల్సలిపితి మున్ను నేను.

(అని సమీపించుచున్నాఁడు.)

శంక — (చూచి)

తే. గీ. అతిభరంబైన చరణవిన్యాసమునను
క్షితిని నిమ్నోన్నతముబలెఁ జేసి వినయ
సరణిఁ దనవారలకు నేర్పు కరణి నదిగొ
నన్నెదుర్కొనుచున్నాఁడు నగవిభుండు.

(అని యెదురుగా వచ్చుచున్నాఁడు)

హిమ — (అర్ఘ్యమిచ్చుచున్నాఁడు.)

శంక — (సప్రణామముగా గ్రహించుచున్నాఁడు.)

హిమ — (సిగ్గుతో తలవంచుచున్నాఁడు.)

(అల్లుని ముందుంచుకొని హరి విరించి ప్రముఖులు నడచుచున్నారు.)

బృహ — మహాత్మా ! వివాహమంటప మెక్కడ ?

హిమ — ఆచార్యా ! ఇక్కడ నిక్కడ.

(అందఱును బోవుచున్నారు)

బృహ — హిమవానుఁడా ! సుముహూర్తము సమీపించినది. అందుచేతఁ బెండ్లి కూఁతును దోడ్కొనిరమ్ము.

హిమ — (తెరవంకఁ దిరిగి చూచి) అమ్మా ! ఇటు; ఇటు.

[అంతట జయావిజయలతోఁ బార్వతి ప్రవేశించుచున్నది.]

పార్వతి — (తనలో) నేఁడెగదా నామనోరథసంకల్పద్రుమము ఫలియించును.

జయ — (నవ్వుచు) చెలీ ! పార్వతీ ! ఇంతవఱకే మేము నీచెలికత్తెలము సుమీ.

పార్వతి—(అసూయతో) ఓసీ! విజయా! ఇది యేమనుచున్నదే?

విజయ—సఖీ పార్వతీ! ఈమె సరసాలాపకుశలత్వముఁ జూపుచున్నది.

(అని సమీపించుచున్నది.)

బ్రహ్మ—(విష్ణుతో) మహాత్మా! దేవతలందఱు భూతగణముతో సముచితాసనములఁ గూరుచుందురుగాక.

(అందఱు నట్లు చేయుచున్నారు.)

హిమ—మావైపున వచ్చిన కులపర్వతములు! కైలాసముతో నెడమప్రక్కం గూరుచుండుఁడు. (కులపర్వతము లట్లు చేయుచున్నవి.)

శంక—(పార్వతిం జూచి తనలో)

తే. గీ. మోహన వివాహవేషంబుఁ బూనుకతన
సొబగుమీఱు నీయెలనాగచూపుచేత
నామనంబందునార మన్మథసహస్రము లను
గల్పించుచున్నదివో తెఁబొలుచుచుండె.

బృహ—శంకరా! పెండ్లికొమార్తెతో నీవీ వేదికమీఁదఁ దూరుపు మొగముగాఁ గూరుచుండుము.

(శంకరుఁడు పార్వతీసమేతముగాఁ గూరుచున్నాఁడు.)

శంక—(తనలో)

తే. గీ. అసమలావణ్యకౌముదీవిసర యనుచుఁ
గూర్చిపండువు నేత్రచకోరములకు
యీముదిత మేరదాఁటించు నామనమును
చంద్రమఃకళ యాదుగ్ధజలధినట్లు.

బృహ—(అగ్నిని ప్రజ్వలింపఁజేసి) శంకరా! నీచేతితోఁ బార్వతిహస్తమును బట్టుకొనుము.

శంక—(అట్లు చేయుచున్నాఁడు.)

పార్వతి—(పులకోద్భేదము నభినయించుచున్నది.)

శంక—(తనలో)

తే. గీ. కేలుపట్టినమాత్రాన నీలతాంగి
పులకరించినయంగము లగలిగి పొలిచె

నభినవవసంతసమయసమాగమమున
మొగ్గదొడిగిన క్రొమ్మావిమొకవోలె.

బృహ—వధూవరు లగ్నిహోతృనకుఁ బ్రదక్షిణ మొనర్తురుగాక.

(ఇద్దఱు నట్లు చేయుచున్నారు.)

పార్వతి—(శంకరునిఁ జూచుచున్నది.)
శంక—(పార్వతినిఁ జూచుచున్నాఁడు.)
పార్వతి—(దృష్టి మరలించుచున్నది.)
శంక—(తనలో)

తే. గీ. చూపుఁ దమకించుచున్న యీసుదతిదృష్టి
మాటిమాటికి సిగ్గున మరలుచుండె.
మొదల నేటినీటివఱన కెదురుపోయి
మరలివచ్చెడు బేడిసమాడ్కిఁ దనరి.

బృహ—(పార్వతిచేతిచే లాజహోమముఁ జేయించుచున్నాఁడు.)
పార్వతి—(పొగగ్రమ్ముటచే శ్రమ నభినయించుచున్నది.)
శం—(తనలో)

ఉ. చెమ్మటచేతఁ బత్త్రములు చెక్కులపై దిగజారఁగాఁ బొగ
ల్గ్రమ్ముటఁ గాటుకల్గరఁగి కన్గవ రక్తిమఁ జూపఁగా విలా
సమ్మునకై ధరించినవసంతలతాంతము వాడ నీమె యా
స్యమ్ము మదీయచిత్తమున సల్పు నొకానొకరాగముద్రణన్.

బృహ—శంకరా! నీవుపార్వతీపాదపద్మమును జేతులతో సన్నికంటిమీఁద నుంచుము.

శంక—(చిఱునగవు మొగముతో నూరకున్నాఁడు.)

కులపర్వతములు—(సంభ్రమముతో) మహాత్మా! ప్రమాణభూతుఁడగు పురోహితుఁ డాజ్ఞాపించినట్లు చేయవలయును.

భూతగణము—(సంరంభముతో) కులగిరులారా! త్రిలోకనియంతయగు భగవంతుఁడు నీలలోహితుఁ డెట్లాజ్ఞాపింపఁబడుచున్నాఁడు?

బ్రహ్మ—(నవ్వుచు నుభయులను వారించి) సర్వజననియామకము, స్వతఃప్రమాణభూతమునగు వేదమే యిట్లు బోధించుచున్నది. కావునఁ జెప్పినట్లు చేయుము.

శంక— (ముడుచుకొన్న చేతులతోఁ బార్వతీపాదపద్మమును సన్నికంటిపై మోపుచున్నాఁడు.)

బృహ— (విధిశేషమును సమాప్తము చేయుచున్నాఁడు.)

(శంకరుఁడుఁ బార్వతియు బ్రహ్మకు నమస్కరించుచున్నారు.)

బ్రహ్మ— (చేయెత్తి)

తే. గీ. అన్ని జగముల తలితండ్రు లైనమీకు
నెగడుత ననన్యసులభమౌ నిండుప్రేమ
భువనజాలార్తిహరమూర్తి పొడముఁ గాత
తారకధ్వంసియైనకుమారుఁ డొకఁడు.

(అని దీవించుచున్నాఁడు.)

వృద్ధస్త్రీలు— (ప్రవేశించి)

తే. గీ. ఒండొరులకుఁ దుల్యసురూపయుతుల రగుచు
నతులబద్ధానురాగులైనట్టి మీకు
వెన్నెలకుఁ జందమామకు వెలయురీతి
యెట్టిదనరాని యొకప్రేమ పుట్టుఁగాత.

(అని యార్ద్రాక్షతలు చల్లుచున్నారు.)

నార— (లేచి దోసిలియొగ్గి). దేవా! దేవకార్యమునిమిత్త మపరాధ మొనర్చిన మన్మథుని మరల శరీరధారిగను దమ చరణారవింద సేవకునిగను ననుగ్రహింపుము.

శంక— మీ కెట్టు లిష్టమో యటు లగుఁగాక!

(అంతట రతీవసంతులతోఁ బూర్వాధికవిగ్రహుఁడై కాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

అందఱు—

మ. వలపుం దియ్యఁదనంబు చిప్పిలు మహాభల్లంబు విల్కోల రా
జిల నమ్మాధవుచేయిపట్టుకొని వచ్చె న్వీఁడె యాకార త
త్కులకాంతాసహితంబు రుద్రనయనక్రూరాగ్ని దగ్ధాంగుఁ డా
తలిరున్విల్తుఁడు తొంటికన్నఁ గనునందంబైనరూపంబుతోన్.

అందఱు— (విస్మయము నిరూపించుచున్నారు.)

హిమ—

శా. శ్రీకల్యాణగుణాన దాతఁ దనయ న్జేపట్టె విశ్వాత్ముఁ డా
శ్రీకంఠుండు మదీయపూర్వసుకృతోత్సేకంబున న్బెండెమున్

నాకశ్రేణి మనోరథంబులు స్ఫురన్నవ్యాకృతిం దాల్చుచున్
లోకానందకరుండు మన్మథుఁడు సల్పు న్వెండిఁ గన్పండువున్.

శంక — ఇంకను నీకేమి కావలయును ?

హేమ — సకలమనోరథములు సిద్ధించినవారి కింకనుఁ గోరిక యేముండును ? అయిన నిట్లగుం గాక !

భరతవాక్యము.

మ. తనరన్లోకము లన్నియుం గురియుఁగాత న్వృష్టి నిందుఁ బం
డినసస్యమ్ముల భూతధాత్రి పులకాన్వీతం బగుంగాత స
జ్జనసంపత్తులు విఘ్నము ల్దొలఁగుచు న్సాగు న్జగత్ప్రీతిగా
వనయం బీవృత మీన సౌఖ్యములు నిత్యానందుఁ డీశుం డొగిన్.

సమాప్తము.